

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS

Andrius Kukulskis

KREDITORIŲ ATSAKOMYBĖ BANKROTO PROCESĖ

Magistro baigiamasis darbas

Teisės vientisųjų studijų programa, valstybinis kodas 601M90004

Vadovas Nerijus Strikulyš

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

(Parašas)

(Data)

Apginta Prof. dr. Julija Kiršienė

(Fakulteto dekanas)

(Parašas)

(Data)

Kaunas, 2015

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	6
1. KREDITORIŲ STATUSAS BEI GALIŲ RIBOS LYGINANT SU AKCININKAIS	8
1.1. Kreditorių statusas bankroto procese	8
1.2. Kreditorių įgaliojimai priimant sprendimus bankroto procese	10
1.3. Bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių ir akcinės bendrovės akcininkų panašumai bei skirtumai	12
2. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS ATSAKOMYBĖ DĖL KREDITORIŲ SPRENDIMŲ VYKDYMO BEI PREVENCINĖS PRIEMONĖS	17
2.1. Bankroto administratoriaus atsakomybė už kreditorių priimamų sprendimų vykdymą	17
2.2. Kreditorių sprendimų apskundimas	19
2.3. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas draudžiant balsuoti kreditorių susirinkimuose ar komitetuose	22
3. KREDITORIŲ ATSAKOMYBĖS ATSIKADIMO PAGRINDAI BEI ATSAKOMYBĖS TAIKYMAS PASINAUDOJANT ANALOGIJOS INSTITUTU	25
3.1. Įstatymo analogijos taikymo galimybės bankroto procese	25
3.2. Kreditorių bei akcininkų sudaromų kolegialių organų panašumai	26
3.3. Kreditorių atsakomybės taikymo sąlygos lyginant su akcinės bendrovės akcininkais	29
3.4. Kreditorių piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis	33
IŠVADOS	36
LITERATŪROS SĄRAŠAS	37

SANTRAUKA

Garsus JAV rašytojas S. Lee yra pasakęs, jog „kartu su didelėmis galiomis taip pat kyla ir didžiulė atsakomybė“.¹ Šis teiginys, dabar yra vienas iš teisės principų reiškiantis tai, kad „kartu su teisėmis turi būti perimtas ir analogiškas atsakomybės standartas“.² Siekiant išaiškinti kreditorių atsakomybės atsiradimo priežastis bei sąlygas, šiame darbe analizuojamas bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių atsakomybės taikymo klausimas dėl jų nepagrįstų, žalą sukeliančių sprendimų priėmimo. Nagrinėjamos juridinių asmenų bankroto bylos, mokslinė literatūra, taikytas įstatymo analogijos institutas, lyginamas kreditorių bei akcininkų statusas bei galių santykis.

Pirmoje darbo dalyje aptariamas kreditorių statusas bei funkcijos bankroto procese. Taip pat nagrinėjamos kreditorių galios bei kompetencijos priimant sprendimus per kreditorių sudaromus savivaldos organus. Šioje dalyje taip pat analizuotas bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriaus bei akcinės bendrovės akcininko subjektų panašumas. Lyginant minėtus subjektus reguliuojančių įstatymų normas, sugretinamos jiems suteiktos teisės, pareigos bei sprendimų priėmimo tvarka.

Antroje darbo dalyje aptariami bankroto administratoriui keliami standartai, statusas, pareigos bei funkcijos. Nagrinėjamos administratoriaus atsakomybės ribos už kreditorių priimamų sprendimų vykdymą, aptariama teismų praktika analogiškose situacijose. Aptiriamos prevencinės priemonės siekiant išvengti dėl nepagrįstų kreditorių nutarimų vykdymo kylančios žalos, t. y. analizuojama kreditorių sprendimų apskundimo galimybė bei problematika, taip pat laikinųjų apsaugos priemonių taikymas ir problematika.

Trečioje darbo dalyje analizuojamos kreditorių atsakomybės reglamentavimo nebūvimo, kaip teisės spragos, šalinimo galimybės pasinaudojant analogijos institutu. Analizuojamas teisės normų, reglamentuojančių juridinio asmens dalyvių bei valdymo organų atsakomybę, taikymas. Nustatomos kreditorių atsakomybės atsiradimo sąlygos lyginant su akcinės bendrovės akcininkais. Pateikiama autoriaus nuomonė dėl kreditorių atsakomybės kilimo sąlygų nustatymo. Analizuojamas atsakomybės taikymas dėl kreditorių piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis.

Nepaisant tyrimo metu nustatyto aiškesnio teisinio reglamentavimo bei teismo išaiškinimo Lietuvoje bei užsienyje analizuojamu klausimu trūkumo, atlikus tyrimą paaiškėjo, jog bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriams, dėl jų priimtų žalą sukeliančių sprendimų priėmimo, gali būti taikoma materialinė atsakomybė, nustačius visas deliktinei atsakomybei būdingas sąlygas. Tačiau, tyrimo pradžioje iškelta hipotezė buvo patvirtinta iš dalies.

¹ Stan Lee <http://en.wikiquote.org/wiki/Stan_Lee> [2015 04 19].

² J. Kiršienė, A. Tilindytė, „Civilinė akcininko atsakomybė už bendrovės prievolės“, *Jurisprudencija* (2004, t. 55(47)), p. 75.

SUMMARY

The famous American writer S. Lee said that „with great power there must also come - great responsibility“³. This statement is now one of the principles of law, which means that “along with rights a similar standard of liability must be taken”⁴. However, according to the jurisprudence of the Republic of Lithuania, it is not clear whether this principle can be applied to creditors in bankruptcy proceedings. Creditors’ rights including protection against insolvent debtors and redress mechanisms are widely escalated in the jurisprudence of the Republic of Lithuania.

These aspects are fully interpreted and developed by case law of the Republic of Lithuania. Creditors' rights and remedies are fully regulated by legislation of the Republic of Lithuania. In this context, it is not surprising that in a bankruptcy process of legal person, law and case law guarantee creditors’s rights of the defense of their extensive requirements and secures the maximum return on expectation. However, the lack of legal regulation of creditors is observed in the doctrine. The enterprise bankruptcy law of the Republic of Lithuania and case law provide the rights and competences to creditors’ decision-making in legal person bankruptcy proceedings, but the jurisprudence of the Republic of Lithuania is lacking a list of creditors' responsibilities and their legal liability regulations.

When running the bankruptcy proceedings of the legal entity, creditors of the legal entity are granted the right to vote at meetings and make major decisions with significant impact on the company's bankruptcy procedure. There may be cases where the creditors' decisions are illegal, causing damage to the bankrupt company and possibly creditors themselves. In such cases, the problem lies not with the liability, but with the award of damages derived from unjustified and harmful decisions made by the creditors. It follows that due to the the absence of the creditors’ liability and adequate legal regulation, it is not clear whether the creditors of the bankrupt company may be considered financially responsible for their actions or inaction, which caused the damage, as well as whether the violation of creditors’ restrictions may lead to responsibility of the entity and what conditions are necessary to determine the responsibility.

The issue of the bankruptcy creditors' legal liability has yet not reached the attention of legal theorists and comprehensive case-law interpretation. This work is an initiation defining the potential liability of creditors in bankruptcy proceedings. This paper analyzes the legal liability of bankruptcy creditors' illegal, unjustified and damage causing decision-making. In order to clarify the bankruptcy creditors' legal liability reasons and conditions of application, this paper analyzes the insolvency

³ Stan Lee <http://en.wikiquote.org/wiki/Stan_Lee> [2015 04 19].

⁴ J. Kiršienė, A. Tilindytė, „Civilinė akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles“, *Jurisprudencija* (2004, t. 55(47)), p. 75.

proceedings of the legal entities, application of law analogies, as well as the comparison of the creditors and shareholders status including powers and rights ratio.

The first part deals with the creditor status, importance and function of the bankruptcy process. As well as addressing the creditor power, influence and competence in the municipal decision-making. In order to clarify the position of creditors in the process, the bankruptcy proceedings are analyzed. This part also takes into consideration the similarities between the bankruptcy creditor and company shareholders. While comparing the regulating legislation of the mentioned entities the juxtaposition of their privileges, responsibilities and decision-making procedures is made.

In the second part the bankruptcy administrator standards, status, duties and functions in the bankruptcy process are discussed. The relevant administrative liability limits of the decisions taken by the creditors are analyzed along with the judicial practice in analogous situations. Consideration is also given to the liability distinctions for the administrator and the creditors. Administrator rising responsibility conditions, causes and preventive measures (in order to prevent unreasonable creditors harm arising from implementation of the resolutions) are discussed. This part also analyzes creditors' action appeal procedures, opportunities and problems, as well as interim measures and problems.

The third part deals with the lack of creditors' liability regulation as a legal gap and the possibility removing it using the analogy institute. Analysis of the law analogy institute application is also given. Using the law analogy method, the application of the legal rules eliminating the problems of the creditors' lack of responsibility are highlighted. Creditors' liability conditions are set and compared with the shareholders of the company. This part also expresses the author's views on the rise of the liability determination of the conditions.

Despite a clearer legal regulation, which was provided in the study and the issue of scarcity of judicial interpretation in Lithuania and abroad, the investigation revealed that the material liability (imposed of non-contractual liability inherent in all conditions) can be applied to the bankruptcy creditors for the decision-making causing damage.

However, the hypothesis of the study was only confirmed partially, since it is not possible to prove all the non-contractual liability of specific conditions in practice, due to the fact that neither the creditors nor the creditors' self-government bodies do not perform bankruptcy management functions. These functions are carried out exclusively only by the bankruptcy administrator, who is considered to be responsible for the consequences of the creditors' unreasonable actions.

IVADAS

Garsus JAV rašytojas Stan Lee yra pasakęs, jog „kartu su didelėmis galiomis taip pat kyla ir didžiulė atsakomybė“⁵. Šis teiginys, dabar yra vienas iš teisės principų, reiškiantis tai, kad „kartu su teisėmis turi būti perimtas ir analogiškas atsakomybės standartas“⁶. Analizuojant bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių procesinį statusą, galias bei atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos jurisprudencijoje esantį kreditorių teisinį reglamentavimą, kyla pagrįstų abejonų ar minėtas principas atitinka ir bankroto procese esamą kreditorių padėtį.

Darbo aktualumas. Lietuvos Respublikos (toliau – LR) jurisprudencijoje yra plačiai eskaluojamas kreditorių teisių užtikrinimas, apsauga nuo nemokių skolininkų bei pažeistų teisių gynimo būdai. Šiuos aspektus visapusiškai aiškina ir plėtoja LR teismų praktika⁷. Kreditorių teisės ir gynimo būdai yra išsamiai reglamentuoti LR Įstatymuose, todėl nenuostabu, kad ir juridinio asmens bankroto procese dalyvaujantiems kreditoriams įstatymas bei teismų praktika garantuoja plačias teises ginant savo reikalavimus bei užsitikrinant maksimalų gražos lūkestį. Kreditoriai suteiktomis teisėmis naudojasi balsuodami kreditorių susirinkimuose ar komitetuose, taip išreiškdami savo valią ir darydami lemiamą įtaką juridinio asmens bankroto procedūrų eigai. Tačiau yra pastebima kreditorių teisinio reguliavimo stoka. LR Įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBĮ) bei LR teismų praktika numato kreditorių teises bei kompetenciją priimant sprendimus bankroto procese, tačiau LR jurisprudencijoje yra pasigendama kreditorių pareigų sąrašo bei jų teisinės atsakomybės reglamentavimo. Bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių atsakomybės taikymo klausimas iki šiol nėra sulaukęs teisės teoretikų dėmesio bei išsamaus teismų praktikos išaiškinimo. Todėl šis darbas yra pradas nustatinėjant kreditorių atsakomybės taikymo galimybes bankroto procese.

Problematika. Vykdamas juridinio asmens bankroto procedūras, juridinio asmens kreditoriams yra suteikiamos teisės balsuoti kreditorių susirinkimuose ir priimti reikšmingus sprendimus turinčius didžiulę įtaką įmonės bankroto procedūrų eigai. Galimi atvejai, kai kreditorių priimami sprendimai yra neteisėti, sukeltys žalą bankrutuojančiai bendrovei ir galimai patiems kreditoriams. Čia yra susiduriama su atsakomybės taikymo problema, o būtent su kilusios žalos priteisimu iš nepagrįstus bei žalingus sprendimus priėmusių kreditorių. Kaip minėta, atsakomybės taikymas bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriams nėra reglamentuotas Lietuvos Respublikos įstatymuose. Taip pat ir teismų jurisprudencijoje nėra randamas nei vienas atvejis, kai kreditorius būtų laikomas atsakingu už kilusią žalą, kurią sąlygoja kreditorių priimami nepagrįsti sprendimai. Esant tokiai situacijai darytina išvada, jog teismų praktikoje nesant nagrinėtam kreditorių atsakomybės taikymo klausimui bei nesant pakankamo įstatyminio reglamentavimo nėra aišku ar

⁵ Stan Lee <http://en.wikiquote.org/wiki/Stan_Lee> [2015 04 19].

⁶ Žr. išnašą 2: J. Kiršienė, A. Tilindytė.

⁷ R. Joskaudienė, *Kreditoriaus teisių užtikrinimo ir gynimo būdai* (Vilnius: Eugrimas, 2012), p. 9.

bankrutuojančios įmonės kreditoriai gali būti laikomi materialiai atsakingais už savo veiksmais ar neveikimu padarytą žalą. Taip pat tai, ar įstatyme bei teismų praktikoje esantys kreditorių priimamų nutarimų apribojimų pažeidimai gali sąlygoti juos priėmusių subjektų atsakomybę ir kokios sąlygos yra reikalingos ją nustatinėjant.

Šiame kontekste iškyla **problema**: ar kreditoriai gali būti laikomi atsakingais už žalingų bankrutuojančiam juridiniam asmeniui ar kitiems kreditoriams sprendimų priėmimą bankroto procese?

Darbo **tyrimo objektas** – atsakomybės taikymo galimybės dėl kreditorių sprendimais padarytos žalos bankrutuojančiam juridiniam asmeniui ar kitiems kreditoriams.

Darbo **tyrimo tikslas** – išsiaiškinti, kokiais pagrindais bankrutuojančios įmonės kreditoriai gali būti laikomi atsakingais už savo veiksmais padarytą žalą.

Siekiant patvirtinti arba paneigti išsikeltą hipotezę, darbo autorius iškėlė žemiau pateikiamus **uždavinius**:

- 1) nustatyti bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių galių apimtį priimant sprendimus bankroto procese;
- 2) išanalizuoti kokiais būdais kreditoriai gali sukelti žalą bankrutuojančiai bendrovei;
- 3) nustatyti ir išanalizuoti kokia atsakomybė ir kokiais pagrindais turėtų būti taikoma kreditoriams dėl jų veiksmais padarytos žalos;
- 4) palyginti atsakomybės taikymą akcinės bendrovės akcininkams bei bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriams.

Darbe iškeliamą **hipotezę** – bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriai dėl priimtų nepagrįstų bei žalingų sprendimų kreditorių susirinkimuose ar komitetuose, gali būti laikomi atsakingais ir privalo atlyginti kilusią žalą iš savo asmeninio turto.

Darbe buvo naudojamas lyginamasis, aprašomasis, apibendrinimo bei sisteminės analizės **metodai**.

1. KREDITORIŲ STATUSAS BEI GALIŲ RIBOS LYGINANT SU AKCININKAIS

„Kreditoriaus interesų saugojimas nuo skolininko nemokumo nuo seno buvo teisinio reguliavimo objektas. Bankroto teisinio reguliavimo ištakomis reikėtų laikyti skolų teisinį reguliavimą. Būtent tarp skolininko ir kreditoriaus susiklostę santykiai tapo prielaida įstatymų leidėjui priimti bankroto santykius reglamentuojančius teisės aktus bei keisti arba naikinti jau galiojančius, atsižvelgiant į besikeičiančias ekonomines sąlygas“⁸. Nors kreditorius bankroto procese yra laikomas nukentėjusiąja šalimi, atsižvelgiant į tai, kad kreditoriniai finansiniai reikalavimai dažniausiai nebūna patenkinti pilna apimtimi, dėl ko kreditorius patiria finansinius nuostolius⁹, tačiau kreditorius anaip tol nėra laikomas silpnąja šalimi procesine prasme, kadangi bankroto procese kreditoriams suteikiamų teisių ir galių apimtis yra didžiulė, suteikianti galimybę daryti svarią įtaką bankrutuojančio juridinio asmens bankroto procedūroms. Todėl yra svarbu išanalizuoti kreditorių statusą bei galias, įtaka ir kompetenciją priimant sprendimus juridinio asmens bankroto procese

1.1. Kreditorių statusas bankroto procese

„Didžiąją dalį bankroto procese dalyvaujančių suinteresuotų asmenų sudaro įmonės skolininkės kreditoriai. Nuo kitų bankroto proceso dalyvių kreditoriai skiriasi savo ypatingu ekonominiu suinteresuotumu bankroto proceso eiga ir baigtimi“¹⁰.

LR ĮBĮ 3-čiasis straipsnis apibrėžia bankrutuojančios¹¹ įmonės kreditoriaus sąvoką – „tai teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles ir įsipareigojimus turintys fiziniai ir juridiniai asmenys“¹². Pati „kreditoriaus samprata atitinka prievoliniuose santykiuose vartojamą kreditoriaus sąvoką, kur kreditoriumi laikomas asmuo, turįs subjektinę teisę reikalauti, kad skolininkas jo naudai atliktų tam tikrus veiksmus arba susilaikytų nuo jų atlikimo“¹³. Taigi, bankrutuojančios įmonės kreditoriumi gali būti ne tik juridiniai, bet ir fiziniai asmenys, kurie turi teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti savo prievoles ir įsipareigojimus. Laikytina, kad kreditorius yra „subjektas, kuris pagal įstatymus, kitus teisės aktus ar kitais pagrindais turi teisę reikalauti iš tos įmonės įvykdyti prievolę, įsipareigojimą arba susilaikyti nuo prievolės, įsipareigojimo įvykdymo“¹⁴. Kreditorius teisę reikalauti iš skolininko įvykdyti savo prievoles įgauna tada, kai įmonė su juo nėra atsiskaičiusi ar pilnai

⁸ Vilija Mikuckienė, „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese“, *Jurisprudencija* (2005, t. 77(69)), p. 33.

⁹ *VSD FV Mažeikių skyrius p. B UAB „Juvara“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2013, Nr. 2-588/2013).

¹⁰ Salvija Kavalnė ir kiti, *Bankroto teisė. Pirmoji knyga* (Vilnius: Justitia, 2009), p. 231.

¹¹ Kadangi šiame darbe bus aptariami tiek bankrutuojantys tiek bankrutavę juridiniai asmenys, todėl siekiant išvengti statusų painumo bus naudojamas bendras *bankrutuojančio* juridinio asmens statusas apibrėžiant abu statusus (nuo bankroto bylos juridiniam asmeniui iškėlimo iki juridinio asmens pabaigos).

¹² LR Įmonių bankroto įstatymas (2001 m. kovo 20 d. Nr. IX-216), 3 str. Šiame darbe kreditoriaus sąvoka yra vartojama būtent šio LR ĮBĮ straipsnio prasme.

¹³ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti.

¹⁴ Žr. išnašą 8: Vilija Mikuckienė, p. 34.

atsiskaičiusi¹⁵. „Lietuvos Aukščiausiasis teismas (toliau – LAT) yra pabrėžęs, kad kreditorius yra viena iš svarbiausių bankroto proceso figūrų“¹⁶, „nesant kreditoriaus pats bankroto procesas taptų negalimas“¹⁷. Tai, kad kreditorius yra dominuojantis subjektas bankroto procese, galima suvokti atsižvelgiant į pačią bankroto proceso paskirtį bei tikslus. Deja, nei LR Įmonių bankroto įstatyme, nei Bankroto reglamente¹⁸ nėra pateikta bankroto proceso tikslų sąrašo.

LR ĮBĮ bankrotą apibrėžia kaip „nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą“¹⁹. Todėl detaliau analizuojant LR ĮBĮ galima daryti išvadą, kad „bankroto procesui keliamas pagrindinis tikslas – patenkinti kreditorių reikalavimus. Šis tikslas yra galutinis rezultatas, kurio yra siekiama bankroto procedūromis“²⁰. Dėl bankroto procesui keliamų tikslų plačiai pasisako ir Lietuvos Respublikos teismų praktika. Lietuvos apeliacinis teismas nutartimi yra išsakęs tokią poziciją, jog:

„bankroto teisinio instituto paskirtis yra pirmiausia apsaugoti nemokaus skolininko, nebegalinčio tinkamai vykdyti savo įsipareigojimus, kreditorių teises ir interesus. Bankroto procesui keliamas pagrindinis tikslas – patenkinti kreditorių reikalavimus ... Nors ĮBĮ apibūdintos konkrečios kreditorių bei kreditorių susirinkimo teisės (ĮBĮ 21 ir 23 straipsniai), tačiau jų įgyvendinimas negali būti atsiejamas nuo pareigos operatyviai įgyvendinti bankroto procedūras, siekiant kuo geresnio kreditorių reikalavimų ar jų dalies patenkinimo tikslo“²¹.

Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad „bankroto procesas yra kolektyvinis procesas, kuris, nors ir prasideda kaip procesas dėl skolininko nemokumo fakto nustatymo, vėliau tampa kolektyviniu kreditorių reikalavimų tenkinimo iš skolininko turto mechanizmu“²². Taigi bendrai apimant Lietuvoje susiformavusią teismų praktiką, galima daryti išvadą jog LR ĮBĮ išskiria du bankroto proceso tikslus, tai – „apsaugoti nemokios bendrovės interesus ir maksimaliai užtikrinti kreditorių interesų apsaugą ir reikalavimų patenkinimą“²³. Panašūs bankroto tikslai yra keliami ir kitose užsienio valstybėse. Vokietijoje²⁴ bei Olandijoje²⁵ bankroto proceso tikslu yra laikomas likviduojamo skolininko turto

¹⁵ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymu taikymo įmonių bankroto bylose“ patvirtinta apžvalga „Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga“ (Teismų praktika. 2001. Nr. 16.), p. 332.

¹⁸ Tarybos reglamentas dėl bankroto bylų (EB) (2000 m. gegužės 29 d., Nr. 1346/2000).

¹⁹ Žr. išnašą 12: LR Įmonių bankroto įstatymas, 2 str. 1d.

²⁰ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti, p. 29 psl.

²¹ R. K. p. B AB „Snoras“, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-221/2011).

²² BUAB „Ingero“ p. Nordea Bank Finland Plc, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2014, Nr. 3K-3-16/2014).

²³ Vilniaus miesto savivaldybė p. B UAB „Respublikinis knygų centras“, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2012, Nr. 3K-3-48/2012).

²⁴ German Insolvency Statute, Part one, Section 1

<http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html#p0008> [aplankyta 2015 04 19].

²⁵ Dutch Bankruptcy Act, Chapter 1, Article 1 <<http://www.dutchcivillaw.com/legislation/bankruptcyact011.htm>> [aplankyta 2015 04 19].

realizavimas ir gautų pajamų paskirstymas kreditoriams. Tačiau dabartinės bankroto tendencijos krypsta link to, jog nemokios bendrovės interesai bei apsauga yra priskiriami nebe bankroto procesui, o restruktūrizavimo procesui²⁶, kurio tikslas sudarant įmonės mokumo atkūrimo planą išplėtoti vykdomą veiklą ir nenutraukus ūkinės komercinės veiklos išvengti gresiančio bankroto²⁷. Šiuo atveju LR ĮBĮ iš esmės tampa tik „įmonių turto pardavimo ir kreditorinių reikalavimų tenkinimo įstatymu“²⁸. Taigi, atsižvelgiant į tai kokią reikšmę kreditoriams suteikia bankroto teisinis reguliavimas, galima neabejotinai teigti jog kreditoriai yra svarbiausi subjektai bankroto procese, kuriems yra suteikimas ko ne didžiausias dėmesys.

1.2. Kreditorių įgaliojimai priimant sprendimus bankroto procese

Kreditoriai bankroto procese turi didžiulę reikšmę ne tik dėl jų statuso, bet ir dėl LR ĮBĮ jiems suteiktų galių, t. y. teisių daryti svarius sprendimus nemokios bendrovės bankroto procedūrų vykdyme. Kreditorių, kaip visumos, teisė spręsti su bankrutuojančio juridinio asmens veikla susijusius klausimus yra kreditorių autonomijos principo išraiška. Ši teisė yra įgyvendinama kreditorių balsų dauguma priimant sprendimus kreditorių susirinkime²⁹. LR ĮBĮ 21 straipsnyje yra nurodytas sąrašas kreditoriams suteikiamų teisių bankroto proceso metu, kurių paskirtis iš esmės yra užtikrinti sklandų ir efektyvų bankroto procesą bei kreditorių lygiateisiškumo principo apsaugą³⁰. Visų pirma „kreditoriams suteiktas teisės ir jų įgyvendinimo būdus galima suskirstyti į dvi grupes: individualias (suteiktas kiekvienam kreditoriui) ir kolektyvines (suteiktas kreditorių institucijoms, t. y. kreditorių susirinkimui ir kreditorių komitetui)“³¹. Šis skirstymas reiškia tai, kad kreditoriai turi skirtingas galimybes bei teisių apimtį kai veikia individualiai ir kai naudojami savo teisėmis per jų kolektyvinius organus. Tačiau kreditoriams realizuojant teises vienu ar kitu būdu jų priimti sprendimai yra reikšmingi ir turintys didžiulę įtaką tiek pačiam bankroto procesui tiek kiekvienam proceso dalyviui atskirai. Pabrėžtina tai, kad remiantis LR ĮBĮ „tik kreditoriai, kurių finansinius reikalavimus patvirtino teismas, turi teisę balsuoti kreditorių susirinkimuose bei realizuoti kitas jiems suteiktas“³² ir LR ĮBĮ garantuotas teises.

Bankroto procedūras vykdo ne pavieniai kreditoriai, todėl didžiausią įtaką kreditoriai turi tada, kai savo teises įgyvendina veikdami ne individualiai, bet kaip kreditorių visuma per savo savivaldos organus, t. y. kreditorių susirinkimą ar kreditorių komitetą, jei toks yra sudaromas³³. „Nors bankroto administratorius yra asmuo, turintis teisę savarankiškai atstovauti bankrutuojančiai įmonei,

²⁶ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti, p. 29 psl.

²⁷ Lietuvos Respublikos restruktūrizavimo įstatymas (2010 m. liepos 2 d. Nr. XI-978).

²⁸ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti, p. 29 psl.

²⁹ Žr. išnašą 22: BUAB „Ingero“ p. Nordea Bank Finland Plc.

³⁰ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti, p. 245 psl.

³¹ Žr. išnašą 8: Vilija Mikuckienė, p. 37.

³² Ten pat, p. 36.

³³ Kreditorių susirinkimas ir kreditorių komitetas, jų kompetencija ir nutarimų priėmimo tvarka <<http://www.bankrotodep.lt/Doc/tekstas6.pdf>> [aplankyta 2015 04 19].

tačiau kreditorių susirinkimas yra aukščiausia kreditorių teisių ir interesų apsaugos forma, leidžianti priimti sprendimus esminiais su jų skolininko – bankrutuojančios įmonės – veikla susijusiais klausimais ir kontroliuoti administratoriaus veiklą³⁴. „LR ĮBĮ nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad tik kreditorių visuma sprendžia tokius esminius su įmonės veikla susijusius klausimus: tęsti ar nutraukti įmonės ūkinę komercinę veiklą, likviduoti įmonę ar sudaryti taikos sutartis“³⁵ bei tai, kaip bus disponuojama įmonės turtu³⁶. Taip pat „pagal LR ĮBĮ 23 straipsnio 6 dalies nuostatą, klausimus dėl ūkinės komercinės veiklos (jos tęstinumo, atnaujinimo, apribojimo, nutraukimo, sąmatos tvirtinimo ir pan.) sprendžia kreditorių susirinkimas“³⁷. Ypač didelius įgaliojimus kreditoriai įgauna tada, kai bankroto procesas vyksta ne teismo tvarka, tokiu atveju teismo kompetencijai priskirtus klausimus svarsto ir sprendžia tik bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių susirinkimas³⁸.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad LR ĮBĮ nereglementuoja visų kreditoriams priklausančių teisių, kadangi „bankroto teisiniai santykiai yra privatinės teisės reguliavimo sritis, o privatinei teisei būdingas dispozityvus teisinio reglamentavimo principas, kuris reiškia, kad civilinių teisinių santykių subjektai turi teisę atlikti bet kokius veiksmus, jei jie nėra tiesiogiai draudžiami įstatymo, neprieštarauja protingumo, teisingumo, sąžiningumo ir kitiems teisės principams ir nepažeidžia kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų“³⁹. Todėl galima daryti išvadą, kad kreditoriams suteiktų teisių apimtis yra gerokai didesnė nei yra reglamentuota teisės aktuose.

Pagal LR ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 2 punktą įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų⁴⁰, tai reiškia, kad juridiniam asmeniui įgijus bankrutuojančios įmonės statusą, visi juridinio asmens valdymo organai netenka savo įgaliojimų, o pagal Lietuvos apeliacinio teismo išaiškinimą, „administratorius yra teismo paskirtas asmuo, pakeičiantis bankrutuojančios įmonės vadovą, iš esmės atliekantis vienasmeniui valdymo organui priskirtas funkcijas“⁴¹. Iš to galima daryti išvadą, jog juridiniam asmeniui iškėlus bankroto bylą, bankroto administratorius tampa vienasmeniu juridinio asmens valdymo organu. Tačiau bankroto administratorius nėra vienintelis subjektas vykstantis juridinio asmens bankroto procedūras, „vykdyti įmonės bankroto procedūras yra pavesta ne valdžios institucijoms, o įmonės kreditorių visumai – kreditorių susirinkimui ar kreditorių komitetui“⁴², todėl atsižvelgiant į kreditoriams suteikiamų teisių apimtį, jų atliekamas funkcijas ir kompetencijas bankroto procese, peršasi išvada, jog bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriai gali būti prilyginami akcinės bendrovės akcininkams.

³⁴ BAB „Vievio paukštynas“ p. UAB SPBI ir kitus, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2015, Nr. 3K-3-56/2015).

³⁵ Žr. išnašą 35: *Kreditorių susirinkimas ir kreditorių komitetas, jų kompetencija ir nutarimų priėmimo tvarka*.

³⁶ BUAB „GRATUS“ p. UAB „ALLA MODA“ ir kitus, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-570/2012).

³⁷ Žr. išnašą 34: BAB „Vievio paukštynas“ p. UAB SPBI ir kitus.

³⁸ *Įmonės bankroto proceso inicijavimas* <<http://www.bankrotodep.lt/Doc/tekstas1.pdf>> [2015 04 19].

³⁹ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti, p. 252 psl.

⁴⁰ Žr. išnašą 12: LR Įmonių bankroto įstatymas, 10 str. 7 d. 2 p.

⁴¹ R. J. p. BŽŪB „Agroma“, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-1018/2012).

⁴² Žr. išnašą 36: BUAB „GRATUS“ p. UAB „ALLA MODA“ ir kitus.

1.3. Bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių ir akcinės bendrovės akcininkų panašumai bei skirtumai

Visų pirma siekiant kreditorių prilyginti akcinės bendrovės akcininkui yra tikslinga atlikti lyginamąją analizę ir palyginant minėtų subjektų teisinį reglamentavimą, t. y. palyginti LR Įmonių bankroto įstatymą su LR Akcinių bendrovių įstatymu. Pabrėžtina tai, kad „akcinės arba uždarnosios akcinės bendrovės likvidavimo dėl bankroto procese paraleliai taikomos ir Akcinių bendrovių įstatymo nuostatos“⁴³, todėl galima teigti jog šie procesai iš esmės yra gana artimi vienas kitam.

LR Įmonių bankroto įstatymas	LR Akcinių bendrovių įstatymas
Įmonės kreditoriai – tai turintys teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievolės ir įsipareigojimus fiziniai ir juridiniai asmenys (<i>ĮBĮ 3 str.</i>).	Akcininkai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie turi įsigiję bendrovės akcijų. (<i>ABĮ 3 str. 1 d.</i>).
Balsavimo teisę turi tik tie kreditoriai, kurių finansiniai reikalavimai yra patvirtinti teismo nutartimi. (<i>ĮBĮ 21 str. 2 d.</i>).	Balsavimo teisę visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, suteikia pasirašytos akcijos, už kurias įmokėti pradiniai įnašai. Balsavimo teisę kituose visuotiniuose akcininkų susirinkimuose suteikia tik visiškai apmokėtos akcijos. (<i>ABĮ 17 str. 1 d.</i>).
Kreditorių balsų kiekis, priimant sprendimus kreditorių susirinkime, tiesiogiai priklauso nuo patvirtinto kreditoriaus reikalavimo dydžio.	Jei visos bendrovės akcijos, suteikiančios balsavimo teisę, yra vienodos nominalios vertės, kiekviena akcija visuotiniame akcininkų susirinkime suteikia po vieną balsą. Jeigu akcijos, suteikiančios balsavimo teisę, yra skirtingos nominalios vertės, tai viena mažiausios nominalios vertės akcija jos savininkui suteikia vieną balsą, o kitų akcijų suteikiamų balsų skaičius yra lygus jų nominaliai vertei, padalytai iš mažiausios nominalios akcijos vertės. (<i>ABĮ 17 str. 2 d.</i>).
(<i>ĮBĮ 21 str. 2 d.</i>)	(<i>ABĮ 16 str. 1 d.</i>)

⁴³ Vilija Mikuckienė, „Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto bylose“, *Socialinių mokslų studijos* (2009, ISSN 2029-2244), p. 98.

Kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtino teismas, turi teisę: 1) dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir ginti savo reikalavimus; 2) kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka gauti iš administratoriaus informaciją apie įmonės bankroto bylos eigą; 3) ginčyti įmonės sudarytus sandorius (actio Pauliana), kreiptis į teismą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu ir kreditorių susirinkimo priimtų nutarimų.	1. Akcininkai turi šias neturtines teises: 1) dalyvauti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose; 2) iš anksto pateikti bendrovei klausimų, susijusių su visuotinių akcininkų susirinkimų darbotvarkės klausimais; 4) gauti šio Įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nurodytą informaciją apie bendrovę; 5) kreiptis į teismą su ieškiniu, prašydami atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatytų šiame ir kituose įstatymuose, taip pat bendrovės įstatuose, nevykdymo ar netinkamo vykdymo, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais.
Reikalauti sušaukti kreditorių susirinkimą turi teisę kreditorius (kreditoriai), kurio (kurių) reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 10 procentų šio įstatymo nustatyta tvarka teismo patvirtintų visų kreditorių reikalavimų sumos. (<i>ĮBĮ 22 str. 3 d.</i>)	Visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisę turi ... akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, jeigu įstatai nenumato mažesnio balsų skaičiaus. (<i>ABĮ 23 str. 1 d.</i>)
Kreditorių susirinkimo nutarimas laikomas priimtu, kai už jį atvirai balsavo kreditoriai, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos, išskyrus šio įstatymo nustatytas išimtis. (<i>ĮBĮ 24 str. 1 d.</i>)	Visuotinis akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus ir laikomas įvykusi, kai jame dalyvauja akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip 1/2 visų balsų. (<i>ABĮ 27 str. 1 d.</i>)

Kreditorių susirinkimo nutarimas gali būti apskųstas teismui ne vėliau kaip per 14 dienų nuo dienos, kurią kreditorius sužinojo arba turėjo sužinoti apie nutarimo priėmimą. (<i>IBĮ 24 str. 5 d.</i>)	Ieškinį dėl bendrovės organų sprendimų negaliojimo gali pareikšti akcininkai, kreditoriai, bendrovės vadovas, valdybos ir stebėtojų tarybos nariai ar kiti įstatymuose numatyti asmenys ne vėliau kaip per 30 dienų nuo dienos, kurią ieškovas sužinojo arba turėjo sužinoti apie ginčijamą sprendimą. (<i>ABĮ 19 str. 10 d.</i>)
--	---

Lyginant akcinės bendrovės akcininkų bei kreditorių teisinį reglamentavimą, galima daryti išvadą, jog šie subjektai tarpusavyje yra labai panašūs tiek savo funkcijomis, tiek kitomis įstatymo suteiktomis teisėmis, o atsižvelgiant į tai galima preziumuoti, jog įmonei iškėlus bankroto bylą, įmonės akcininkus pakeičia bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriai, kuriems bankroto procese yra suteikiamos labai lygiavertės teisės, kaip ir akcininkams įmonei esant likvidžiai.

Matyti, jog kreditoriumi ar akcininku gali būti fiziniai bei juridiniai asmenys, kuriems įmonė turi tam tikrų įsipareigojimų. Pvz.: Juridinio asmens bankroto procese, bendrovė kreditoriams yra įsipareigojusi įvykdyti prievoles bei skolinius įsipareigojimus, o akcininkų atveju, jie turi nuosavybės teisę į bendrovės turtą⁴⁴ kurią užtikrina jų turimos akcijos, todėl įmonė yra įsipareigojusi akcininkams mokėti dividendus.

Kaip minėta anksčiau, kreditoriai, dėl jiems suteiktų teisių apimties, yra laikomi svarbiausiais subjektais bankroto procese, be kurių bankrotas iš esmės taptų neįmanomas. Tačiau, atsižvelgiant į kreditorių bei akcininkų teisinį reglamentavimą, galima daryti išvadą jog akcininkų reikšmė akcinės bendrovės valdyme iš esmės yra tapati ir vienodai reikšminga, kaip ir juridinio asmens kreditorių bankroto procese. Ši išvada darytina atsižvelgiant į tai, kad įstatymai kreditoriams bei akcininkams visumoje suteikia lygiavertes teises tam, kad šie subjektai galėtų stebėti ir apsaugoti savo turto dalį esančią bendrovėje, taip pat tam, kad galėtų maksimaliai patenkinti savo turto grąžos lūkestį⁴⁵. Abu subjektai turi teisę gauti informaciją apie įmonę ir dalyvauti jos valdyme. Tiek kreditoriai, tiek akcininkai gali sušaukti susirinkimus, juose dalyvauti, kelti savo klausimus, teikti nutarimų projektus⁴⁶, pastabas, bei balsuoti pagal savo kompetenciją. Kiekvienas akcininkas, kurio akcijos yra pilnai apmokėtos, bei kreditorius, kurio finansinis reikalavimas yra patvirtintas teismo, turi teisę balsuoti susirinkimuose, tačiau abiejų lyginamų subjektų turimi balsai ir galimybės daryti

⁴⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864), 2.45 str.

⁴⁵ UAB „Mitnija“ p. E. R., V. G., Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2014, Nr. 3K-7-124/2014).

⁴⁶ DNB bankas p. B UAB „Gertauta“, Lietuvos apeliacinis teismas (2010, Nr. 2-947/2010).

įtaką priimant sprendimus tiesiogiai priklauso nuo reikalavimų bankrutuojančiai įmonei dydžio - kreditorių atveju, bei nuo turimų akcijų nominalios vertės akcinės bendrovės - akcininkų atveju.

Kreditoriams bei akcininkams taip pat yra suteiktos teisės kreiptis į teismą dėl įmonei padarytos žalos atlyginimo. Kreditoriai šia teise naudojami ginčydami įmonės sudarytus sandorius bei kreipiantis į teismą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, o akcinės bendrovės akcininkai kreipdamiesi į teismą dėl žalos, kuri kilo dėl bendrovės vadovo ar valdybos narių numatytų pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, priteisimo.

LAT yra konstatavęs, jog „bendrovės akcininkai (t. y. juridinio asmens dalyviai), priimdami sprendimus, privalo atsižvelgti į įstatymuose įtvirtintą viešąjį interesą, veikti bendrovės naudai, užtikrinti, kad priimami sprendimai būtų protingi“⁴⁷. Analogiška pareiga kyla ir kreditoriams bankroto procese, šie „privalo elgtis sąžiningai, rūpintis greitu bankroto bylos išnagrinėjimu, rūpestingai ir laiku pateikti teismui įrodymus ir argumentus, kuriais grindžia savo poziciją“⁴⁸ bei priimti teisėtus ir pagrįstus sprendimus. Atsižvelgiant į išdėstytus kreditorių bei akcininkų subjektų panašumus darytina išvada, kad kreditorius bankroto procese galimai įgyja juridinio asmens dalyvio statusą.

Taigi, iš visų nurodytų aplinkybių matyti, jog bankroto procese kreditoriams suteiktų teisių apimtis yra labai plati. Kreditorių teisės yra nurodytos LR ĮBĮ bei plečiamai aiškinamos LR teismų jurisprudencijoje, tačiau visiškai priešinga situacija yra su kreditorių pareigomis. Bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių pareigos ĮBĮ nėra aiškiai išskirtos. Galima teigti, kad „remiantis [LR Civilinio proceso kodekse]⁴⁹ (toliau – LR CPK) įtvirtintais bendraisiais civilinio proceso principais⁵⁰ ... kreditoriai privalo elgtis sąžiningai, rūpintis greitu bankroto bylos išnagrinėjimu, rūpestingai ir laiku pateikti teismui įrodymus ir argumentus, kuriais grindžia savo poziciją“⁵¹. Tačiau kas būtų jeigu kreditoriai pažeistų bendruosius civilinio ar bankroto proceso principus? Kas gręstų kreditoriams jeigu dėl jų priimtų sprendimų kiltų žala įmonei ar kitiems kreditoriams? Įmonių bankroto įstatyme atsakymo į šį klausimą nėra pateikta, taip pat ir LR teismų praktikoje iki šiol nėra žinomas nei vienas atvejis, kad kreditorius būtų pripažintas atsakingu už jo neteisėtais sprendimais padarytą žalą bendrovei ar kitiems subjektams.

Kreditoriaus, kaip subjekto kuriam taikoma civilinė atsakomybė bankroto procese, žalos atlyginimo klausimas buvo keliamas jau 1975 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV). Margaret Hambrecht Douglas-Hamilton teigė jog, kreditoriai, kurių skolininkai turi finansinių sunkumų, gali padaryti žalą dėl to, kad netinkamai dalyvauja savo skolininko valdyme. Žala gali kilti

⁴⁷ S. A. v. AB „Mažeikių nafta ir kitus“, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2003, Nr. 3K-3-650/2003).

⁴⁸ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti, p. 251.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002 m. vasario 28 d. Nr. IX-743).

⁵⁰ Ten pat, 7 str.

⁵¹ Žr. išnašą 10: Salvija Kavalnė ir kiti, p. 251.

skolininkui ar kitiems tretiesiems asmenims, todėl kreditorius gali būti laikomas atsakingu už visą kilusią žalą bei nuostolius. Pasak Margaret Hambrecht Douglas-Hamilton - atsakomybė yra kildinama iš kreditorių galėjimo daryti įtaką ir kontroliuoti bankrutuojantį asmenį siekiant neteisėtais būdais apsaugoti savo interesus. Autorė pabrėžia tai, kad kreditoriai turi galią kontroliuoti savo skolininką ir ši kontrolė pasireiškia keliais būdais, t. y. balsavimo kontrolė, valdymo kontrolė ir kontrolė per finansinį dominavimą kai kreditorius turi absoliučia daugumą balsų.⁵² Todėl galima teigti, jog autorė iš esmės kreditorių atsakomybę kildino tuo, kad kreditoriai turi galią valdyti savo skolininką, todėl turi būti laikomi materialiai atsakingais už savo neteisėtus veiksmus. Vėliau, 1984 metais, šią teoriją atkartoję ir K. Thor Lundgren. Autorius teigė, jog kreditoriai turėtų būti laikomi atsakingais kai jie savo veiksmais kontroliuoja skolininką bei jo finansinius veiksmus ir tampa tokiais dominuojančiais jog skolininkas tampa lyg kreditorių instrumentu⁵³. Atsakomybė kylanti iš galios kontroliuoti turi būti taikoma ir bankroto procese.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, jog kreditorių teisės yra užtikrintos bei ginamos įstatymo, kreditoriams yra suteiktos galios priimti sprendimus ir daryti poveikį įmonės bankroto procedūrų eigai, tačiau atsakomybė už bendrųjų principų pažeidimus bei įmonei žalingų, nepagrįstų sprendimų priėmimą nėra tiesiogiai reglamentuota įstatymu bei išaiškinta teismų praktikoje. Šie teisinio reglamentavimo trūkumai kreditoriams leidžia išvengti civilinės atsakomybės, ir tai yra didžiulė teisinio reglamentavimo problema, kurią bus siekiama išaiškinti šiame darbe.

⁵² Margaret Hambrecht Douglas-Hamilton, „Creditor Liabilities Resulting from Improper Interference with the Management of a Financially Troubled Debtor“ *The Business Lawyer* (1975), p. 343.

⁵³ K. Thor Lundgren, „Liability of a Creditor in Control Relationship with its Debtor“, *Marquette Law Review* (1984, Vol. 67) p. 524.

2. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS ATSAKOMYBĖ DĖL KREDITORIŲ SPRENDIMŲ VYKDYMO BEI PREVENCINĖS PRIEMONĖS

Praktikoje vis dažniau pasitaiko atvejų kai kreditorių priimami sprendimai lemia žalos atsiradimą įmonei, bankroto administratoriui ar net patiems kreditoriams. Ši žala dažniausiai pasireiškia turtiniais nuostoliais bei negautomis pajamomis. Tačiau vadovaujantis LR ĮBĮ bei atsižvelgiant į dabartinę Lietuvos teismų praktiką pastebima, jog atsakingu dėl kilusios žalos gali būti laikomas tik bankrutuojančio juridinio asmens bankroto administratorius.

2.1. Bankroto administratoriaus atsakomybė už kreditorių priimamų sprendimų vykdymą

Šiuo atžvilgiu LAT yra konstatavęs, jog:

„administratorius yra savo srities profesionalas, kuriam teisės aktų nustatyti specialūs kvalifikaciniai reikalavimai, taikomi aukštesni veiklos bei atsakomybės standartai, jį saisto specialios etikos taisyklės ir bendrieji teisės principai. Dėl to bankroto administratorius, atstovaudamas kreditorių ir bankrutuojančios įmonės interesams, turi veikti itin sąžiningai, rūpestingai, atidžiai ir kvalifikuotai tam, kad bankroto procedūros būtų maksimaliai naudingos kreditoriams ir skolininkui (bankrutuojančiai įmonei)“⁵⁴.

LR ĮBĮ yra nurodyta, jog bankroto administratorius vykdo kreditorių susirinkimo bei komiteto priimtus sprendimus⁵⁵, tačiau kas nutinka kai bankroto administratorius vadovaudamasis įstatymu vykdo kreditorių sprendimus kurie iš esmės yra neadekvatūs, neteisėti ar nepagrįsti? Atsakymas randamas nagrinėjant Bankroto administratoriaus atsakomybės apibrėžtumą dėl jo pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo. LR ĮBĮ yra reglamentuota tai, kad administratorius privalo atsakyti už savo veiksmus ar neveikimą bei atlyginti dėl to kilusią žalą⁵⁶. Taip pat bankroto administratorius atsako ir už kreditorių susirinkimo bei kreditorių komiteto nutarimų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, šiuo atveju įstatymo nustatyta tvarka bankroto administratoriui gali būti paskirta nuobauda⁵⁷. Darytina išvada, kad bankroto administratorius, atlikdamas jam įstatyme numatytas pareigas, t. y. vykdydamas kreditorių priimtus sprendimus, kurie gali būti neteisėti ar nepagrįsti, gali būti laikomas atsakingu už kylančią žalą (jei kreditorių sprendimo vykdymas priveda prie žalos atsiradimo), o kreditorių atsakomybė šiuo atveju yra neapibrėžta. Kaip pavyzdžiui vienoje Lietuvos

⁵⁴ K. B. ir I. J. p. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“, J. J., I. J., Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2010, Nr. 3K-3-508/2010).

⁵⁵ Žr. išnašą 12: LR Įmonių bankroto įstatymas, 11 str. 5 d. 20 p.

⁵⁶ Ten pat, 8 str.

⁵⁷ Ten pat, 11⁷ str. 1 d.

apeliacinio teismo byloje iš bankroto administratoriaus buvo reikalaujama priteisti 200.000 Lt (57.924 €) žalos dėl netinkamo pareigų vykdymo. Tačiau reikalaujamos priteisti žalos dydis buvo sumažintas dėl to fakto, kad tokie administratoriaus veiksmai buvo atliekami vykdant kreditorių komiteto sprendimą. Teismas nutartyje konstatavo, jog bankroto administratoriaus „neveikimas dėl turto nedelsiamo perėmimo galimai buvo nulemtas ir kreditorių pozicijos, kuri nėra privaloma, bet ir negali būti visiškai neįvertinama“. Atsižvelgiant į tai, teismas sumažino priteisiamos žalos dydį iki 100.000 Lt (28.962 €). LAT šią apeliacinio teismo nutartį paliko nepakeistą.

Iš šios teismo nutarties matyti, jog bankroto administratorius yra laikomas atsakingu už kylančią žalą net ir tuo atveju kai jis teisėtai vykdo kreditorių komiteto priimtus sprendimus. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad sprendimas dėl kurio vykdymo kilo žala buvo nulemtas kreditorių komiteto, tai reiškia, kad žalą sukėlusių veiksmų vykdymą iš esmės sąlygojo ir kreditorių komitetas, tačiau iš teismo pateiktų argumentų matyti, jog šis faktorius tik kaip „lengvinančioji“ aplinkybė sumažino bankroto administratoriaus atsakomybės apimtį. Tačiau ar toks teismo motyvas reiškia tai, kad kreditoriai priimdami sprendimus neprisiima jokios atsakomybės dėl sprendimo vykdymo kilusių pasekmių? Iki šiol kreditorių atsakomybės taikymo klausimas Lietuvos jurisprudencijoje nebuvo keliamas, todėl lieka neišaiškintas klausimas ar kreditoriai neša atsakomybę dėl jų priimamų sprendimų.

Kitoje byloje LAT išaiškino jog:

*„ĮBĮ normos, reglamentuojančios administratoriaus funkcijas ir įgaliojimus, yra imperatyviojo pobūdžio. Šių normų reikalavimai negali būti keičiami nei pavedimo sutartimi, nei konkrečiais kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto nutarimais. Dėl to ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 20 punkto nuostata, kuria administratoriui pavedama vykdyti teismo ir (ar) kreditorių susirinkimo bei komiteto sprendimus, negali būti aiškinama taip, kad administratorius yra besąlygiškai saistomas nutarimų net tada, kai jie pažeidžia teisės normas, kitų kreditorių (likusių mažumoje) ar skolininko teises ... Nei kreditorių susirinkimas, nei kreditorių komitetas negali duoti administratoriui neteisėtų nurodymų ar pavedimų, o administratorius - tokių pavedimų vykdyti“.*⁵⁸

Pagal Olandijos bankroto įstatymą, administratorius nėra saistomas kreditorių komiteto priimtų sprendimų. Jeigu priimtas kreditorių sprendimas yra neteisėtas ar nepagrįstas, tokiu atveju pagal Olandijos teisę administratorius gali jį tiesiog ignoruoti⁵⁹. Lietuvos apeliacinis teismas (toliau – LAPT) yra išaiškinęs bankroto administratoriaus ir kreditorių kompetencijos santykį. Teismas nurodė, jog „kreditorių susirinkimas (kreditorių komitetas) neturi teisės įsiterpti į administratoriaus kompetenciją, kuri įstatymu yra priskirta jam, o ne kreditorių susirinkimui ... Todėl bankroto

⁵⁸ Žr. išnašą 54: K. B. ir I. J. p. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“, J. J., I. J..

⁵⁹ Dutch Bankruptcy Act, Chapter 3, Article 79 <<http://www.dutchcivillaw.com/legislation/bankruptcyact011.htm>> [aplankyta 2015 04 19].

administratoriaus negalima vertinti kaip kreditorių valios vykdytojo. Jo pareiga yra užtikrinti bankroto procedūrų vykdymą laikantis įstatymų reikalavimų⁶⁰.

Darytina išvada, jog patys kreditorių priimami sprendimai savaime žalos nesukelia, žala kyla tada kai tokie sprendimai yra vykdomi, o kaip minėta anksčiau, kreditorių sprendimus, pagal jam įstatymo suteiktą kompetenciją, vykdo tik bankroto administratorius. Tačiau pagal susiformavusią teismų praktiką bankroto administratorius neturi pareigos beatodairiškai vykdyti kreditorių priimamų sprendimų, visų pirma jis „privalo kreditorių susirinkimo (komiteto) nutarimus vertinti teisės normų aspektu“⁶¹, atsižvelgti į sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, priešingu atveju administratorius gali būti laikomas atsakingu už sprendimo vykdymo pasekmes. Todėl LR Įmonių bankroto įstatyme bei LR teismų praktikoje yra numatytos tam tikros priemonės kuriomis pasinaudojant galima išvengti neteisėtų kreditorių sprendimų bei dėl jų kylančios žalos. Dėl šių priemonių paskirties yra tikslinga jas bendrai vadinti prevencinėmis.

2.2. Kreditorių sprendimų apskundimas

Viena iš LR ĮBĮ numatytų ir dažniausiai praktikoje naudojamų prevencinių priemonių⁶² yra teisė skusti kreditorių susirinkimo ar komiteto sprendimus teismui. Teisę skusti kreditorių sprendimus turi trys subjektai, t. y. bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriai, bankroto administratorius bei akcininkai. Susirinkimo sprendimus skundžia tik teismo patvirtinti kreditoriai kurie mano, jog priėmus konkretų sprendimą buvo pažeistos jų teisės⁶³. Šia teise dažniausiai naudojasi kreditoriai, kurie turi mažumą balsų, kai balsų dauguma dominuojantys kreditoriai siekia nesąžiningai pasinaudoti savo balsų daugumos suteikiamomis teisėmis ir pažeisti kreditorių mažumos interesus⁶⁴. Bankroto administratoriui sprendimų apskundimo teisė nėra garantuota LR ĮBĮ, tačiau ji kyla iš administratoriaus, kaip specialaus bankroto teisės subjekto turimos kompetencijos bei yra pripažįstama teismų praktikoje⁶⁵. Taip pat LAT praktikoje „laikomasi nuostatos, kad tais atvejais, kai įmonės akcininkas įrodo savo turtinį suinteresuotumą bankroto byla bei pagrindžia turimo intereso reikšmingumą ir dalyvavimo bankroto procese tikslingumą, jis gali dalyvauti bankroto byloje ir naudotis įstatymo suteiktomis dalyvaujančio byloje asmens teisėmis“⁶⁶, tame tarpe ir kreditorių sprendimų apskundimo teise. Taigi, šie subjektai turi teisę skusti kreditorių susirinkimuose ar komitetuose priimtus sprendimus, kurie, juos įvertinus, gali atrodyti neteisėti, nepagrįsti, prieštaraujantys bendriesiems principams ar galintys sukelti neigiamų padarinių. Taip pat teismų

⁶⁰ B UAB „Metaplast Vilnius“ p. UAB „Ruukki Lietuva“, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-1727/2011).

⁶¹ L. K. individuali įmonė „Talka“ p. UAB „Skirmuva“, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-367/2011).

⁶² Apskundimo galimybė yra numatyta tam, kad būtų galima išvengti kreditorių piktnaudžiavimo ar dėl nepagrįstų sprendimų galimai kilsiančios žalos, todėl apskundimą dėl jam keliamų tikslų taip pat galima laikyti prevencine priemone.

⁶³ UAB „Medicinos bankas“ p. B UAB „Netimpex“, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2013, Nr. 3K-3-615/2013).

⁶⁴ V. T. p. B UAB „Šiekštelis“, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-332/2012).

⁶⁵ Žr. išnašą 35: Kreditorių susirinkimas ir kreditorių komitetas, jų kompetencija ir nutarimų priėmimo tvarka.

⁶⁶ Casterbridge Inc. p. R. A., BUAB „Vilniaus sadutė“ ir kitus, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2014, Nr. 3K-3-280/2014).

praktikoje randami atvejai kai kreditorių sprendimus savo iniciatyva pripažįsta negaliojančiais bankroto bylą nagrinėjantis teismas, kadangi „teismas, esant pagrindui, turi galią *ipso iure* vertinti bet kurių kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto nutarimų teisėtumą ir pagrįstumą“⁶⁷. Tačiau daugiausiai šia suteikta teise, skūsti kreditorių sprendimus siekiant išvengti dėl sprendimo vykdymo kilsiančių neigiamų padarinių, naudojasi bankroto administratorius. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad sprendimo pripažinimas neteisėtu dar nereiškia kreditorių atsakomybės, tai tik užkerta galimybę žalos atsiradimui. Teismų praktikoje nėra nei vieno atvejo kai kreditoriai būtų laikomi atsakingais už tai, kad priėmė sprendimą kuris vėliau buvo pripažintas neteisėtu. „Įmonių bankroto įstatymo normos nenustato konkrečių pagrindų, kuriems esant administratorius gali ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus. Ar ginčijami nutarimai neprieštarauja įstatymų reikalavimams ir nepažeidžia kreditorių arba bankrutuojančios įmonės interesų, nustato teismas, išnagrinėjęs administratoriaus prašymą ir patikrinęs jame nurodytų pagrindų buvimą“⁶⁸. Nepaisant to, LAT yra pasisakęs, jog „administratorius turi teisę skūsti tik neteisėtus kreditorių susirinkimo nutarimus“⁶⁹.

Tačiau žalingi kreditorių sprendimai ne visada būna neteisėti, dauguma jų būna tiesiog nepagrįsti. Dažniausiai praktikoje tai pasireiškia kai byloje yra vienas didelis kreditorius dominuojantis savo balsų dauguma. Paprastai tokie kreditoriai būna įkaito turėtojai, kaip taisyklė bankai, kurių teismo patvirtintas kreditorinis reikalavimas sudaro daugiau kaip pusę, o dažnai iki 90 ir daugiau procentų visų teismo patvirtintų kreditorinių finansinių reikalavimų. Turėdami balsų daugumą tokie kreditoriai iš esmės gali kontroliuoti kreditorių susirinkimuose priimamus sprendimus ir pakreipti juos sau naudinga linkme. Tačiau, vadovaujantis teismų praktika, smulkesniems kreditoriams ar administratoriui skundžiant tokius dominuojančių kreditorių nutarimus yra itin sudėtinga įrodyti jų nepagrįstumą. Kaip pavyzdžiui LApT byloje UAB „ALLA MODA“ ir kt. p. B UAB „GRATUS“, Nr. 2-570/2012 kilo ginčas tarp kreditorių dėl nekilnojamojo turto pardavimo kainų ir pardavimo tvarkos nustatymo, kuriuo buvo nuspręsta parduoti turtą kaip vieną turtinį vienetą. Ši tvarka buvo patvirtinta teisėtu kreditorių susirinkimo nutarimu, kuris iš esmės buvo priimtas vieno didžiausio bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriaus balsų dauguma. Kreditoriai ginčijo kreditorių susirinkimo nutarimo turinį ta apimtimi, kad nutarimas yra ekonomiškai nepagrįstas ir tenkina tik jį priėmusio hipotekos kreditoriaus interesus, kadangi toks pasirinktas turto realizavimo būdas sąlygoja mažesnių pajamų gavimą, dėl to nukenčia visi mažesni juridinio asmens kreditoriai, nes sumažėja galimybė padengti jų kreditorinius reikalavimus. Tačiau LApT konstatavo, jog „ginčijamas nutarimas nepažeidžia jokių materialinės teisės normų, todėl yra teisėtas ir pagrįstas. Teismas pažymėjo, kad skundo teiginys, jog nutarimas buvo priimtas iš esmės vieno hipotekos

⁶⁷ UAB „Medicinos bankas“ p. BUAB „Eksterjero centras“, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-509/2011).

⁶⁸ UAB „Skirnuva“ p. V.K., Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2013, Nr. 3K-3-477/2011).

⁶⁹ Ten pat.

kreditoriaus, todėl atitinka tik jo interesus, yra nepagrįstas, nes įstatymai nenumato apribojimų kreditoriui, turinčiam reikalavimą, didesnę nei pusę visų patvirtintų reikalavimų sumos, balsuoti⁷⁰.

„Būtent įmonės kreditoriai, veikdami kaip bonus pater familias, yra suinteresuoti savo reikalavimų patenkinimu ir į šį tikslą nukreiptų sprendimų priėmimu. Kolegijos manymu, panaikinti kreditorių priimtą nutarimą remiantis ekonominio pobūdžio argumentais būtų reikalinga tuomet, kai toks nutarimas akivaizdžiai prieštarautų ekonominei logikai ir negalėtų būti pateisintas jokiais racionaliais motyvais. Tuo tarpu vien tik skirtingas kreditorių suvokimas dėl konkrečiu atveju ekonomiškai naudingesnio sprendimo nėra pagrindas paneigti teisėtai nutarimą priėmusių kreditorių valios“⁷¹.

Iš šios teismo nutarties matyti, jog vien tai, kad tam tikri svarbūs sprendimai yra priimami vieno dominuojančio kreditoriaus balsų dauguma, nereiškia, jog toks nutarimas yra neteisėtas ir nepagrįstas ar tai, kad šie kreditoriai elgiasi nesąžiningai⁷². Jeigu kreditorių nutarimas yra priimtas teisėtai, tokiu atveju nėra kvestionuojamas nutarimo pagrįstumas, kadangi tokia yra nutarimą priėmusių kreditorių valia. Kitoje byloje LAPT pasisakė, jog:

„Teismas nevykdo bankroto administravimo procedūrų ir savo sprendimais paprastai negali išspręsti klausimų, kurie priskirtini kitų bankroto teisinių santykių dalyvių (nagrinėjamu atveju - kreditorių komiteto) kompetencijai. Kai kreditorių susirinkimas (komitetas) sprendžia ekonominio pobūdžio klausimus, teisminė tokių sprendimų kontrolė yra ribota. Teismas negali kreditorių susirinkimui (komitetui) nurodyti konkretaus turto pardavimo būdo arba nustatyti pradinę turto pardavimo kainą. Tačiau nustatęs, kad kreditorių priimtas nutarimas pažeidžia imperatyvias teisės normas arba prieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams (CK 1.5 straipsnis) (pavyzdžiui, kai nustatyta pradinė turto pardavimo kaina ar parinktas turto pardavimo būdas yra aiškiai neprotingi bei nesąžiningi), teismas gali panaikinti kreditorių susirinkimo (komiteto) nutarimą ir perduoti klausimą kreditorių susirinkimui (komitetui) svarstyti iš naujo, nurodydamas padarytus pažeidimus“⁷³.

Taigi atsižvelgiant į šiuos teismo išaiškinimus galima daryti išvadą, jog teisminė kreditorių nutarimų apskundimo galimybė šiuo klausimu yra ribota. Net ir nustačius, jog tam tikra turto pardavimo kaina ar tvarka sąlygoja mažesnes pajamas gautinas parduodant turtą, toks kreditorių sprendimas bus laikomas teisėtu (jei jis nepažeidžia imperatyviųjų teisės normų) ir pagrįstu, kadangi turto kainos ir tvarkos nustatymas yra išimtinė kreditorių susirinkimo (komiteto) kompetencija, kreditoriai tokiu būtu išreiškia savo valią naudodamiesi kreditorių autonomijos principu. Teismas nevertina kreditorių nutarimų ekonominio pagrįstumo, nebent toks nutarimas akivaizdžiai

⁷⁰ Žr. išnašą 36: BUAB „GRATUS“ p. UAB „ALLA MODA“ ir kitus.

⁷¹ Ten pat.

⁷² UAB „Panevėžio spaustuvė“ p. B UAB „Idėjų oazė“, Lietuvos apeliacinis teismas (2011- Nr. 2-1566/2011).

⁷³ L. Ž. p. BUAB „Litporta“, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-349/2012).

prieštarautų ekonominei logikai ir negalėtų būti pateisinti jokiais racionaliais motyvais. Tačiau net ir tada, kai priimtas sprendimas yra skundžiamas ir pripažįstamas absoliučiai ekonomiškai nepagrįstu, tai nesąlygoja nutarimą priėmusių kreditorių atsakomybės⁷⁴. Tokia susiformavusi teismų praktika, visgi patvirtina, jog kreditorių priimami sprendimai, net ir būdami neteisėti ar nepagrįsti savaime nesukelia žalos atsiradimo. Kreditoriai priimdami sprendimus išreiškia savo valią, o sprendimas yra priimamas atsižvelgiant į balsų daugumą turinčių kreditorių interesus ir laikomas teisėtu bei pagrįstu iki kol teismas nepasako kitaip.

Be kreditorių apskundimo tvarkos, teismų praktikoje yra sutinkama, dar viena prevencinė priemonė dėl nesąžiningų, neteisėtų kreditorių nutarimų priėmimo, t. y. laikinųjų apsaugos priemonių taikymas. Ši priemonė skirta ne neteisėtų ar nepagrįstų sprendimų panaikinimui, bet iš esmės užkirsti kelią tokių sprendimų atsiradimui.

2.3. Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas draudžiant balsuoti kreditorių susirinkimuose ar komitetuose

„Pagal teismų praktiką taikant CPK 145 straipsnio 1 dalies 6 punkte numatytas laikinąsias apsaugos priemones, siekiant patenkinti visų, o ne pavienių kreditorių interesus, teismai pagrįstai riboja bankrotų bylų dalyvių teises iki teisme bus išnagrinėtas ginčas, turintis tam tikrą reikšmę bankroto byloje“⁷⁵. Kaip pavyzdžiui vienoje iš bylų Vilniaus apygardos teismas, bankrutuojančios bendrovės kreditoriaus prašymu pritaikė laikinąsias apsaugos priemones ir sustabdė vieno bankrutuojančio juridinio kreditoriaus balsavimo teises kreditorių susirinkimuose tam tikrais klausimais. Buvo nustatyta, kad didžiausio bendrovės kreditoriaus akcininkas ir direktorius yra buvęs bankrutuojančios bendrovės akcininku ir direktoriumi iki iškeliant bankroto bylą. Kadangi bankroto administratorius teisme yra pareiškęs keletą ieškinių, susijusių su bankrutuojančios bendrovės kreditoriumi ir jos vadovu, dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais ir skolų išieškojimo, manytina, jog kreditorius dėl savo kreditorinio reikalavimo dydžio, turimos balsų daugumos, gali įtakoti kreditorių susirinkimo priimamus nutarimus sau palankia kryptimi. Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, jog:

„atsižvelgiant į bankroto bylų nagrinėjimo specifiką, siekiant bankroto proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo, šiuo atveju, kilus pagrįstoms abejonėms, kad kreditorius ... sprendžiant klausimus ... gali įtakoti sau palankia linkme kreditorių susirinkimų nutarimus, yra tikslingiau taikyti laikinąją apsaugos priemonę kaip prevencinę priemonę ir uždrausti kreditoriui ... balsuoti kreditorių susirinkimuose [tam tikrais] klausimais“⁷⁶.

⁷⁴ Plačiau žr. išnašą 64: V. T. p. B UAB „Šiekštelis“.

⁷⁵ BUAB „Techninis modelis“ p. Nordea Bank Plc Finland, Lietuvos apeliacinis teismas (2010, Nr. 2-852/2010).

⁷⁶ UAB „Vevira“ p. UAB „Revi“, Lietuvos apeliacinis teismas (2006, Nr. 2-541/2006).

Ši prevencinė priemonė yra gana veiksminga siekiant išvengti kreditorių piktnaudžiavimo bei neteisėtų, žalingų sprendimų priėmimo. Tačiau teismų praktika dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nėra vienareikšmiška. Kitoje byloje LApT pasisakė, jog kreditorių balsavimo kreditorių susirinkimuose teisės sustabdymas yra vieno iš svarbiausių bankroto proceso kreditorių lygiateisiškumo principo pažeidimas, sustabdžius kreditorių balsavimo teises, kreditoriai negalės dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir priimti sprendimus ginant savo teises⁷⁷. „Konstitucinis asmenų lygybės principas bankroto procese konkretinamas ir įvardinamas kaip kreditorių lygiateisiškumo principas. Jis, visų pirma, reiškia teisę į kreditorių reikalavimų proporcingą patenkinimą, taip pat lygią galimybę siekti, kad kreditorių reikalavimai būtų patenkinti, lygiomis galimybėmis įrodinėti savo reikalavimų pagrįstumą. Situacija, kai bankroto byloje laikinosios apsaugos priemonės yra pritaikomos siekiant užtikrinti vieno (ar dalies) kreditorių reikalavimus, neatitinka minėto kreditorių lygiateisiškumo principo“⁷⁸. Laikinių apsaugos priemonių taikymas sukuria grubią šalių interesų disproporciją, sustabdžius vienų kreditorių balsavimo teises, kitiems kreditoriams atsiranda galimybė vienašališkai priimti sprendimus kreditorių susirinkimuose⁷⁹. Taip pat yra ganėtinai sudėtinga įrodyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reikalingumą, kadangi šios taikomos tik esant iš anksto numatomoms aplinkybėms, jog kreditorius dėl tam tikrų priežasčių priims neteisėtus sprendimus. Atsižvelgiant į tai, šių apsaugos priemonių naudojimas praktikoje yra itin komplikuoatas.

Kitokia situacija yra randama JAV bankroto procese. JAV yra įtvirtinta „Automatinio sulaikymo“ (*automatic stay*) doktrina⁸⁰, kuri veikia kaip prevencinė priemonė dėl neteisėtų kreditorių veiksmų. Pagal šią doktriną bankroto procese yra sustabdomi beveik visi bylinėjimosi ir kiti kreditorių veiksmai į skolininką ir skolininko turtą.⁸¹ Tai reiškia, kad nuo paraiškos dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo teismui dienos, kreditoriams yra uždraudžiama kontaktuoti su skolininku telefonu, elektroniniu paštu, taip pat draudžiama pradėti teisinius procesus dėl skolos priteisimo ar turto grąžinimo.⁸² Ši sulaikymo sąlyga galioja iki bankroto proceso pabaigos, tačiau išimtis yra kreditoriams, kurių reikalavimas yra užtikrintas įkeitimu.⁸³ JAV kodeksas numato, kad už bet kokius sąmoningus „Automatinio sulaikymo“ doktrinos pažeidimus kreditoriai privalės atlyginti kilusią žalą, t. y. Faktinę žalą, baudinius nuostolius, išlaidas advokatui ir netgi moralinę žalą. Taigi galima daryti išvadą, jog „Automatinio sulaikymo“ sąlyga iš esmės apriboja kreditorių galias darant įtaką jų skolininkui jam iškėlus bankroto bylą. Kreditoriui pažeidus šią sąlygą skolininkui reikia įrodyti, jog

⁷⁷ UAB „Vilniaus Akropolis“ ir kiti p. B II „Džinsai“, Lietuvos apeliacinis teismas (2006, Nr. 2-425/2006).

⁷⁸ UAB „Arevida“ p. UAB „Ranga IV“, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-379/2011).

⁷⁹ DNB bankas p. A. Š. ir kitus, Lietuvos apeliacinis teismas (2014, Nr. 2-681/2014).

⁸⁰ U.S. Code, Title 11, Subchapter IV, 362 <<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11/362>> [aplankyta 2014 04 15].

⁸¹ Roger LeRoy Miller & Frank B. Cross, *The legal environment today, Eight Edition* (USA: Cengage Learning, 2012), p. 373.

⁸² Tas pats.

⁸³ *Bankruptcy – The Automatic Stay* <<http://www.bfdlawyers.com/bankruptcy-the-automatic-stay/>> [aplankyta 2015 04 12].

kreditorius žinodamas apie „Automatinio sulaikymo“ sąlygą tyčia ją pažeidė ir dėl to kilo žala ar nuostoliai⁸⁴. Nors pats įstatymas šią doktriną taiko tik fizinių asmenų bankrotui, tačiau teismų praktikoje pasitaiko atvejų kai ši doktrina yra pritaikoma ir juridiniams asmenims.⁸⁵

Nors JAV bankroto procedūros labai skiriasi nuo esančių Lietuvoje, tačiau galima rasti ir tam tikrų panašumų. „Pagal LR CPK pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimas teisme neturi įtakos vykdymo proceso eigai. Tačiau pagal LR ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalį, teismui priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, jeigu dėl įmonės buvo priimti teismų ir kitų institucijų sprendimai ir pagal juos išduoti vykdomieji dokumentai, įmonės turtas (lėšos), vadovaujantis šiais vykdomaisiais dokumentais, gali būti areštuojamas, tačiau šio turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas“⁸⁶ ir visas bankrutuojančio juridinio asmens turtas yra perduodamas paskirto bankroto administratoriaus dispozicijon⁸⁷. Taip pat ir su teisme esančiomis bylomis, iškėlus bankroto bylą visi su bankrutuojančia įmone susiję teisminiai procesai yra stabdomi ir bylos būna perduodamos bankroto bylą nagrinėjančiam teismui⁸⁸. Iš to daroma išvada, kad Lietuvoje kaip ir JAV po bankroto bylos iškėlimo yra sustabdomos visos galimybės kreditoriams išsiieškoti skolas teisiniu būdu. Tačiau priešingai nei JAV, LR įstatymai bei jurisprudencija nenumato materialinės atsakomybės dėl kreditorių savivaliavimo išieškant skolas individualiai.

Taigi LR teismų praktikoje yra numatytos prevencinės priemonės skirtos išvengti galimam žalos atsiradimui dėl kreditorių priimtų neteisėtų ar nepagrįstų sprendimų. Tačiau kreditorių atsakomybė dėl jų priimtais sprendimais kilusios žalos nėra numatyta ir priteisiama. Kaip minėta anksčiau, žala kilusi dėl kreditorių sprendimų vykdymo yra priteisiama iš bankroto administratoriaus, kuriam yra keliami aukštesnio rūpestingumo standartai, lemiantys didesnę atsakomybės laipsnį dėl kreditorių nutarimų vykdymo. Tačiau ar visais atvejais bankroto administratorius gali būti laikomas pilna apimtimi atsakingu dėl kreditorių priimtų sprendimų vykdymo metu kilusios žalos? Atsižvelgiant į tai, galima teigti jog įstatyminis kreditorių atsakomybės neapibrėžtumas leidžia išvengti atsakomybės dėl jų veiksmais kilusios žalos atlyginimo. Kreditorių atsakomybės taikymas yra labai opus ir reikalaujantis išaiškinimo. Kaip matoma iš aukščiau pateiktų pavyzdžių, kreditorių atsakomybė dėl jų veiksmais padarytos žalos nėra reglamentuota LR įstatymuose. Taip pat ir LR teismų praktikoje iki šiol nėra žinomas nei vienas atvejis, kai kreditorius būtų pripažintas atsakingu dėl jo neteisėtais sprendimais bendrovei padarytos žalos, todėl peršasi išvada jog įstatymų leidėjas, nereglamentuodamas tokių santykių, paliko nereguliuotą teisės spragą.

⁸⁴ *Automatic Stay: Violations and Creditor Consequences* <<http://bankruptcy.lawyers.com/consumer-bankruptcy/automatic-stay-violations-and-creditor-consequences.html>> [aplankyta 2015 04 12].

⁸⁵ Michael L. Cook, *Bankruptcy Litigation Manual* (USA: Wolters Kluwer, 2014), p. 5-89.

⁸⁶ Dr. Vigintas Višinskis, „Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios individualios (personalinės) įmonės ir jos savininko“ *Jurisprudencija* (2005, t. 59(61)), p. 38.

⁸⁷ *Įmonės bankroto procesas nuo bankroto bylos įmonei iškėlimo iki pirmojo kreditorių susirinkimo sušaukimo* <<http://www.bankrotodep.lt/Doc/tekstas2.pdf>> [aplankyta 2015 04 13], p. 5.

⁸⁸ Žr. išnašą 49: Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 166 str. 2 d.

3. KREDITORIŲ ATSAKOMYBĖS ATSIRADIMO PAGRINDAI BEI ATSAKOMYBĖS TAIKYMAS PASINAUDOJANT ANALOGIJOS INSTITUTU

LR Konstitucinio teismo nacionaliniame pranešime nurodyta jog teisės spragų šalinimo būdai gali būti įvairūs, tačiau vienas efektyviausių bei dažniausiai teismų praktikoje naudojamų būdų yra analogijos institutas⁸⁹. Dėl teisės spragų šalinimo pasinaudojant analogija, 2006 m. rugpjūčio 8 d. nutarime Nr. 34/03 „Dėl teisenos nutraukimo“ yra plačiai pasisakęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Nutarime išaiškinta, kad *„teisės spragų (neišskiriant nė legislatyvinės omisijos) pašalinimas yra atitinkamo (kompetentingo) teisėkūros subjekto kompetencijos dalykas. Tačiau žemesnės galios teisės aktuose esančias teisės spragas yra įmanoma tam tikru mastu užpildyti ir taikant teisę (inter alia naudojant teisės analogiją, taikant bendruosius teisės principus ...)“*⁹⁰.

3.1. Įstatymo analogijos taikymo galimybės bankroto procese

Nesant teisės normos, reglamentuojančios tam tikrą santykį, teismas turi vadovautis įstatymo arba teisės analogija⁹¹, o analogijos taikymo bendrosios nuostatos yra reglamentuotos tiek LR Civiliniame kodekse tiek LR Civilini proceso kodekse. Įstatymuose yra išskirta įstatymo analogija, kuri taikoma kai civiliniais įstatymais yra nereguluoti tam tikri civiliniai santykiai, o juos sureguliuojant yra galimybė taikyti panašius santykius reglamentuojančius civilinius įstatymus. Taip pat yra išskirta teisės analogija, kuri yra taikoma kai nėra panašius santykius reglamentuojančių civilinių įstatymų ir yra reikalinga taikyti bendruosius teisės principus⁹². Taigi darytina išvada, jog bankrutuojančios bendrovės kreditorių atsakomybės reglamentavimo nebūvimą, galima sureguliuoti pasinaudojant analogijos institutu, t. y. taikant panašius santykius reguliuojančius įstatymus, o jų nesant, bendruosius teisės principus. Todėl siekiant kuo efektyviau išaiškinti kreditoriaus atsakomybės taikymo galimybes yra tikslinga palyginti tiek teisės, tiek įstatymo analogijos taikymo galimybes šiai konkrečiai teisės spragai užpildyti.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad LR CK 1.8 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, jog „pagal analogiją taikyti specialiųjų teisės normų neleidžiama. Atitinkama taisyklė galioja [ir] specialiosioms teisės normoms aiškinti“⁹³, todėl norint taikyti įstatymo analogiją konkrečiai teisės spragai užpildyti, turi būti taikomos panašius teisinius santykius reguliuojančios bendrosios įstatymo normos. Kadangi

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, *Europos Konstitucinių Teismų Konferencijos XIV kongresui parengtas nacionalinis pranešimas* (Vilnius, 2007), p. 4.

⁹⁰ *Klaipėdos apygardos prokuratūra p. S.A.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2007, Nr. 2K-P-429/2007).

⁹¹ Generalinis advokatas Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer, *išvada byloje C-339/07*, 2008

<http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=LT&docid=66608> [2015 04 11].

⁹² Žr. išnašą 44: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 1.8 str.

⁹³ *AB „Swedbank“ p. B. J.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2013, Nr. 3K-3-38/2013).

nagrinėjama problema yra susijusi su atsakomybės reglamentavimo nebuvimu, todėl šią įstatymo spragą galima užpildyti taikant bendrąsias civilines normas, kurios yra susijusios su juridiniu asmeniu ir numatančios materialinę atsakomybę dėl juridiniam asmeniui padarytos žalos atlyginimo. LR CK yra pateiktos dvi įstatymo normos apibrėžiančios atsakomybę dėl juridiniam asmeniui padarytos žalos atlyginimo, t. y. LR CK 2.87 str. kurio 7-oje dalyje nurodyta, jog „juridinio asmens valdymo organo narys, nevykdantis arba netinkamai vykdantis pareigas, nurodytas šiame straipsnyje ar steigimo dokumentuose, privalo padarytą žalą atlyginti juridiniam asmeniui visiškai, jei įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis nenumato kitaip“⁹⁴, bei 2.50 straipsnis kurio 3-ioje dalyje, numatyta juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievolos šiam esant nemokiam dėl dalyvio nesąžiningų veiksmų. Ši norma yra taikoma labai plačiam subjektų ratui, ji apima visų rūšių juridinio asmens dalyvio civilinę atsakomybę už nesąžiningus veiksmus: ir viešo, ir privataus, ir ribotos, ir neribotos atsakomybės. Šis straipsnis taip pat numato tai, kad dėl neteisėtų veiksmų kilusią žalą juridinio asmens dalyvis turi padengti subsidiariai iš savo asmeninių lėšų.

Taigi minėti straipsniai reglamentuoja civilinę atsakomybę už padarytą žalą juridiniam asmeniui, tačiau atsakomybės subjektai iš esmės skiriasi. Juridinio asmens dalyvio civilinė atsakomybė yra kildinama vadovaujantis LR CK 2.50 str, o juridinio asmens valdymo organo narys atsako pagal LR CK 2.87 str.⁹⁵ Darytina išvada, kad minėtų straipsnių reguliavimo apimtis ganėtinai tiksliai apibrėžia atsakomybės taikymą subjektams dėl neteisėtais veiksmais padarytos žalos, todėl manytina, jog pagal įstatymo analogiją taikant minėtas LR CK normas, būtų galima užpildyti kreditorių atsakomybės aiškinimo problematiką. Pagal minėtus straipsnius atsakomybė už juridiniam asmeniui padarytą žalą yra kildinama juridinio asmens dalyviui bei valdymo organams, todėl norint pagal įstatymo analogiją kildinti kreditorių atsakomybę pritaikant minėtas įstatymo normas yra reikalinga išanalizuoti ar bankrutuojančios įmonės kreditorius gali būti laikomas juridinio asmens dalyviu bei tai ar kreditorių susirinkimas ar komitetas gali būti laikomi juridinio asmens valdymo organais.

3.2. Kreditorių bei akcininkų sudaromų kolegialių organų panašumai

„Kreditorių susirinkimą, kaip aukščiausią kreditorių sprendimus generuojančią instituciją, sąlygiškai galima palyginti su akcinės bendrovės akcininkų susirinkimu“⁹⁶. Susirinkimas laikomas savivaldos organu, kurio dėka kreditoriai bei akcininkai gina ir užsitikrina savo interesus, tai jie daro naudodamiesi jiems suteikta teise balsuoti ir tokiu būdu išreikšti savo valią⁹⁷. Taip pat „pažvelgus į bendrovės valdymo schemą matyti, kad strateginiai sprendimai, kurie yra akcininko kompetencija,

⁹⁴ Žr. išnašą 44: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2.87 str., 7 d.

⁹⁵ UAB „Eksena“ p. BUAB „Panevėžio balsas“, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2009, Nr. 3K-3-244/2009).

⁹⁶ Žr. išnašą 41: R. J. p. BŽŪB „Agroma“.

⁹⁷ Ten pat.

priimami kolegialiai, balsų dauguma⁹⁸. Kreditorių atveju vėlgi galima išvelgti tapatumą, kadangi kreditoriai sprendimus priima balsų dauguma, kolegialiai balsuodami kreditorių susirinkimuose ar komitetuose. Todėl darytina išvada, jog nutarimų priėmimas kreditorių bei akcininkų susirinkimuose yra vienodas, nutarimai yra priimami kai už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų susirinkime dalyvavusių balsų, atsižvelgiant į jų balso vertę. Žinoma akcininkų susirinkimo kompetencijai yra priskiriami kitokie klausimai nei bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriams, tačiau abiejų subjektų sudaryti kolegialūs organai iš esmės sprendžia tiek pagrindinius su įmonės veikla susijusius, tiek ir einamuosius klausimus⁹⁹. Kaip minėta anksčiau, visi susirinkimuose priimti sprendimai yra privalomi, tačiau atsižvelgiant į LR Akcinių bendrovių įstatymą (toliau – LR ABI) bei ĮBĮ matoma, jog įstatymai numato apskundimo galimybę, tiek akcininkų tiek kreditorių priimamų sprendimų atžvilgiu. Akcininkų, kaip ir kreditorių, priimamų „neprotingų, nepagrįstų, kitų asmenų teises pažeidžiančių sprendimų priėmimas prieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams, todėl dėl šių priežasčių susirinkimų sprendimai gali būti naikintini“¹⁰⁰.

Teisės principai, pagal E. Kūrį tai „teisės sistemos pamatinės nuostatos, kuriomis grindžiamas teisinis reguliavimas ir teisinė praktika, bendrasis ir individualusis teisinis reguliavimas bei teisės realizavimas. [T]eisės principai persmelkia ir teisinį reguliavimą, ir teisinę praktiką“¹⁰¹. LAT yra pasisakęs jog „principai yra bendrosios nuostatos, kuriais reikia vadovautis aiškinant ir įgyvendinant teisinių aktų detalias nuostatas arba kuriant praktinius kriterijus konkrečiam ginčui spręsti“¹⁰². Taip pat žinoma, jog viena iš pagrindinių teisės principų paskirčių yra teisės spragų šalinimas, kuo dažniausiai yra pasinaudojama teismų praktikoje taikant bendruosius kriterijus – teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus¹⁰³. LR CK 1.5 str. 1 d. yra imperatyviai nurodyta, jog „civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus“¹⁰⁴. Šiais kriterijais privalo vadovautis ir bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriai priimdami sprendimus per savo kolegialius organus, tačiau nagrinėjamu klausimu, kreditorių sprendimai ne visada būna pagrįsti ir priimami laikantis bendrųjų gairių.

Analizuojant teismų praktiką, dėl kreditorių priimamų sprendimų kurie pažeidžia minėtus bendruosius principus pastebima, jog tokie bendriesiems teisės principams prieštaraujantys sprendimai yra *ex officio* pripažįstami negaliojančiais. Kaip pavyzdžiui vienoje iš bylų LApT

⁹⁸ Žr. išnašą 2: J. Kiršienė, A. Tilindytė, p. 73.

⁹⁹ M. Banytė, V. Bitė, „Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų negaliojimo pagrindai: bendra apžvalga“, *Jurisprudencija* (2013, 20(1)), p. 182.

¹⁰⁰ Ten pat, p. 193.

¹⁰¹ Toma Birmontienė ir kiti, *Lietuvos konstitucinė teisė. Antrasis leidimas* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002), p. 202.

¹⁰² *Egidijus Aleksandras Lementauskas p. Juozą Šukį*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2001, Nr. 3K-3-519/2001).

¹⁰³ Ten pat.

¹⁰⁴ Žr. išnašą 44: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 1.5 str.

konstatavo, jog teismui nustačius kreditorių susirinkimo sprendimo prieštaravimus imperatyvioms teisės normoms arba nustačius tai, kad sprendimai „prieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams, teismas gali panaikinti kreditorių susirinkimo (komiteto) nutarimą ir perduoti klausimą kreditorių susirinkimui (komitetui) svarstyti iš naujo, nurodydamas padarytus pažeidimus“¹⁰⁵. Taigi darytina išvada, jog bendrųjų teisės principų pažeidimai kreditoriams priimant sprendimus įtakoja šių sprendimų apskundimo ir panaikinimo galimybę, tačiau nesukelia kreditoriams jokios materialinės atsakomybės.

Analogiška situacija yra ir su akcinės bendrovės akcininkų priimamais sprendimais, šių principų „laikymusi turi būti pagrįstas ir bendrovės funkcionavimas, aukščiausiam jos organui (t. y. visuotiniam akcininkų susirinkimui) priimant sprendimus. Jų nesilaikant, protingumo ir sąžiningumo principams prieštaraujantys visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai gali būti pripažinti negaliojančiais“¹⁰⁶. Panašių pagrindų galima rasti ir kitose užsienio valstybėse, „pavyzdžiui, sprendimo prieštaravimą gerai moralei (pvz., Latvijoje, Estijoje, Slovėnijoje), gerai praktikai (pvz., Lenkijoje) ar sprendimo turinio ne etiškumą (pvz., Vokietijoje)“¹⁰⁷.

LR CK 2.82 str. 4-oje dalyje yra nurodytas subjektų, galinčių pareikšti ieškinį dėl akcininkų susirinkimo sprendimų panaikinimo, sąrašas, t. y. „juridinio asmens kreditoriai – jeigu sprendimas pažeidžia jų teises ar interesus, atitinkamas juridinio asmens valdymo organas, juridinio asmens dalyvis arba kiti įstatymuose numatyti asmenys“¹⁰⁸. Kaip minėta anksčiau kreditorių sprendimai taip pat gali būti skundžiami teismui ir tam yra numatyti subjektai turintys šią teisę, t. y. kreditoriai, bankroto administratorius, akcininkai ir, tam tikrais atvejais, teismas. Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad nei kreditorių nei akcininkų priimti sprendimai nėra galutiniai ir privalomai vykdomi, jeigu jie iš esmės pažeidžia įstatymo nurodytus imperatyvus ar prieštarauja bendriesiems teisės principams.

Palyginus kreditorių bei akcininkų sudaromus kolegialius organus, yra matoma, jog šie yra panašūs tiek savo funkcijomis, tiek sprendimų priėmimo tvarka. Taip pat teismų praktikoje pasitaiko atvejų kai kreditorių susirinkimas ar komitetas veikia kaip juridinio asmens akcininkas ir įgyvendina LR ABĮ nustatytas bei akcininkų susirinkimui išimtinę kompetenciją¹⁰⁹ priklausančias teises¹¹⁰. Tai patvirtina ir LAT suformuota teismų praktika, kurioje teigiama, jog „IBĮ nesant įtvirtintų specialių taisyklių, jo priimtų nutarimų peržiūrėjimo pagrindams ir tvarkai taikytinos tos pačios taisyklės, kaip ir visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų peržiūrėjimo pagrindams“¹¹¹.

¹⁰⁵ Žr. išnašą 73: L. Ž. p. BUAB „Litporta“.

¹⁰⁶ Žr. išnašą 99: M. Banytė, V. Bitė, p. 187.

¹⁰⁷ Ten pat., p. 186.

¹⁰⁸ Žr. išnašą 44: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2.82 str. 4 d.

¹⁰⁹ Tiek visuotinis akcininkų susirinkimas tiek bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių susirinkimas tvirtina juridinio asmens metinius finansinės atskaitomybės dokumentus, t.y. Balansą bei metinę pelno mokesčio deklaraciją.

¹¹⁰ Žr. išnašą 34: BAB „Vievio paukštynas“ p. UAB SPBI ir kitus.

¹¹¹ BAB „Vievio paukštynas“ p. UAB SPBI ir kitus, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2015, Nr. 3K-3-56-421/2015).

Tačiau atkreiptinas dėmesys į LAT išaiškinimą, kuriame teismas konstatavo, jog „pagal CK 2.82 straipsnį juridinio asmens dalyvių susirinkimas laikomas įmonės organu, tačiau šio straipsnio prasme nelaikomas įmonės valdymo organu ... Visuotinis akcininkų susirinkimas, nors ir būdamas aukščiausias įmonės organas, neturi teisės spręsti klausimų, priskirtų kitiems tos bendrovės valdymo organams“¹¹². Atsižvelgiant į tai, manytina, jog nei akcininkų susirinkimas nei bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių susirinkimas negali būti juridinio asmens valdymo organais ir laikomi atsakingais pagal LR CK 2.82 str. Tai patvirtino ir Lietuvos apeliacinis teismas teigdamas, jog ĮBĮ nenumato kreditorių komiteto galimybės būti laikomu juridinio asmens valdymo organu. Sistemaiškai aiškinant minėtas Įmonių bankroto įstatymo nuostatas, kreditorių komitetas laikytinas bankrutuojančios įmonės kreditorių atstovu, bet ne įmonės valdymo organu¹¹³. Vadovaujantis šiais teismo išaiškinimais daroma išvada, jog juridinio asmens valdymo organu nelaikytinas ir kreditorių susirinkimas, kadangi kreditorių susirinkimui nenusprendus kitaip, „kreditorių komitetas iš esmės turi tokias pačias teises ir pareigas, kaip ir kreditorių susirinkimas“¹¹⁴. Tačiau dėl savo kompetencijos ir įgaliojimų, juridinio asmens kreditorių susirinkimas ar komitetas gali būti prilygintas akcinės bendrovės akcininkų susirinkimui ir laikomas juridinio asmens organu.

3.3. Kreditorių atsakomybės taikymo sąlygos lyginant su akcinės bendrovės akcininkais

Nepaisant visų pirmoje darbo dalyje išdėstytų kreditorių bei akcininkų panašumų, tarp jų yra vienas esminis skirtumas, tai atsakomybės taikymas už žalingų veiksmų atlikimą įmonei. Nors akcinės bendrovės akcininko atsakomybė yra atskirta nuo bendrovės kaip juridinio asmens, t. y. akcininkams yra taikoma ribota civilinė atsakomybė¹¹⁵, tačiau XX a. ši padėtis pradėjo keistis. Akcininkams, kaip ir bankrutuojančios įmonės kreditoriams, yra suteikiamos teisės dalyvauti bendrovės valdyme ir priimti svarius sprendimus, kuriems esant nesąžiningiems galimai padaroma žala įmonei ar kitiems asmenims. Dėl šios aplinkybės, teismai analogiškoms situacijoms pradėjo taikyti „turinio prieš formą“ principą, kuris reiškia tai, kad „akcininkai, patys negerbiančios bendrovės, kaip juridinio asmens, autonomiškumo, neturėtų tikėtis, kad teismas laikys bendrovę atskiru juridiniu vienetu, savarankiškai atsakančiu pagal prievoles. Šiuolaikinėje bendrovių teisėje taip pat pripažįstama, kad akcininkai gali netekti dalyvio statuso suteikiamos ribotos atsakomybės apsaugos dėl nesąžiningo elgesio“¹¹⁶. Anglosaksų teisės tradicijai yra būdinga *piercing corporate veil* doktrina, t. y. „bendrovės šydo pakėlimas“ kuris leidžia akcinės bendrovės akcininkams taikyti atsakomybę

¹¹² BUAB „Alvertonas“ p. I. S., R. P. ir kitus, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2009, Nr. 3K-3-329/2009).

¹¹³ J. A. p. BUAB „Respublikinis knygų centras“, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-502/2011).

¹¹⁴ Žr. išnašą 111: BAB „Vieio paukštynas“ p. UAB SPBI ir kitus.

¹¹⁵ Ribota akcininko atsakomybė reiškia, kad bendrovės akcininkai nėra asmeniškai atsakingi už bendrovės sutartines arba nesutartines prievoles.

¹¹⁶ Lina Mikalonienė, „Subsidiari akcininko atsakomybė“, *Teisė* (2010, 76, ISSN 1392-1274), p. 176.

„nepaisant bendrovės juridinio asmens atskirumo nuo jo dalyvio arba valdymo organo nario ir nukreipia reikalavimą į pastarojo turtą bylose, kylančiose dėl bendrovės delikto arba sutartinių įsipareigojimų nevykdymo, jei šie, pasinaudodami korporatyvine struktūra atliko priešingus teisei veiksmus“¹¹⁷. Šios doktrinos įgyvendinimas yra įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose – tai jau anksčiau minėtas LR CK 2.50 straipsnis, kurio 3 dalyje yra numatyta subsidiarinė juridinio asmens dalyvio civilinė atsakomybė, dėl jo atliktų nesąžiningų veiksmų, dėl kurių juridinis asmuo negali įvykdyti savo prievolių¹¹⁸. LR „CK 2.50 straipsnio 3 dalis, numatanti juridinio asmens dalyvio atsakomybę už juridinio asmens prievolės šiam esant nemokiam dėl dalyvio nesąžiningų veiksmų, taikoma labai plačiam subjektų ratui. Ji apima visų rūšių juridinio asmens dalyvio civilinę atsakomybę už nesąžiningus veiksmus: ir viešo, ir privataus, ir ribotos, ir neribotos atsakomybės“¹¹⁹.

Taigi juridinio asmens dalyvis (akcininkas) dėl savo neatsakingais, nesąžiningais veiksmais padarytos žalos juridiniam asmeniui, kreditoriams ar kt. yra laikomas atsakingu, ir juridinio asmens prievolę ir (ar) kilusią žalą padengia iš savo asmeninio turto¹²⁰. Šia nuostata LR CK papildytas tam, kad neleistų akcininkams piktnaudžiauti ribotos atsakomybės privilegija.¹²¹ Taip pat kaip prevencinė priemonė siekiant atbaidyti akcininkus nuo neteisėtų veiksmų atlikimo bei nepagrįstos rizikos priimant sprendimus. Tuo tarpu LR ĮBĮ nenumato jokios atsakomybės bankrutuojančios įmonės kreditoriams, todėl yra palikta galimybė jiems priimti nepagrįstus, rizikingus, nesąžiningus ir žalingus sprendimus, dėl kurių jie neneša jokios atsakomybės. Tačiau, atsižvelgiant į visus aukščiau nurodytus kreditorių bei akcininkų panašumus bei į LR CK 2.45 straipsnyje nurodytą juridinio asmens dalyvio sąvoką, t. y. „asmuo, kuris turi nuosavybės teisę į juridinio asmens turtą, arba asmuo, kuris nors ir neišsaugo nuosavybės teisių į juridinio asmens turtą, bet įgyja prievolių teisių ir (ar) pareigų, susijusių su juridiniu asmeniu“¹²², darytina išvada, jog bankrutuojančios įmonės kreditoriai, kaip ir akcinės bendrovės akcininkai, gali būti laikomi juridinio asmens dalyviais ir vienodai atsakingais už jų veiksmais ar neveikimu¹²³ padarytą žalą.

Lietuvos teismų jurisprudencijoje nėra vieningo ir nuoseklaus išaiškinimo dėl juridinio asmens dalyvio atsakomybės kilimo sąlygų pagal LR CK 2.50 str. 3 d. LAT byloje UAB „Mitnija“ p. UAB „Nigema“, Nr. 3K-3-389/2014, nurodo, kad atsakomybei pagal LR CK 2.50 str. 3 d. atsirasti yra „reikalinga šių sąlygų visuma: nesąžiningi, civilinės atsakomybės aspektu – neteisėti ir kalti (CK 6.246 straipsnio 1 dalis, 6.248 straipsnio 3 dalis) – juridinio asmens dalyvio veiksmai; juridinio asmens negalėjimas įvykdyti prievolės, kaip kreditoriaus patirta žala; priežastinis ryšys tarp

¹¹⁷ Žr. išnašą 2: J. Kiršienė, A. Tilindytė, p. 70.

¹¹⁸ Žr. išnašą 44: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2.50 str.

¹¹⁹ Žr. išnašą 2: J. Kiršienė, A. Tilindytė, p. 73.

¹²⁰ UAB akcininkų civilinė atsakomybė <<http://www.lcpc.lt/uab-akcininku-atsakomybe.html>> [aplankyta 2015 03 15].

¹²¹ J. Crowe, „Does Control Make a Difference? The Moral Foundations of Shareholder Liability for Corporate Wrongs“ *The modern law review* (2012, Vol.75, No 2), p. 159.

¹²² Žr. išnašą 44: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.

¹²³ B UAB „Barklita“ p. G. B., J. G., Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2009, Nr. 3K-3-528/2009).

nesąžiningų veiksmų ir juridinio asmens negalėjimo vykdyti prievolės“¹²⁴. Kitoje byloje UAB „Alaja ir ko“ p. K. A., V. A., Nr. 3K-3-509/2008, LAT išaiškino, kad „juridinio asmens dalyvio subsidiarioji atsakomybė kreditoriams gali būti konstatuota nustačius tokias atsakomybės sąlygas: nesąžiningus veiksmus, kreditoriams padarytą žalą ir priežastinį ryšį, t. y. aplinkybes, patvirtinančias, kad juridinis asmuo negali įvykdyti savo prievolių tretiesiems asmenims ir šis negalėjimas yra atsiradęs būtent dėl jo dalyvio nesąžiningų veiksmų“¹²⁵. Vertinant šias sąlygas yra matoma, jog jos savo apimtimi negali būti taikomos nustatant kreditorių atsakomybę pagal LR CK 2.50 str 3 d., bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių atveju dėl jų veiksmų ar neveikimo juridinis asmuo nėra privedamas prie nemokumo, kadangi bankroto procese jis jau yra pripažintas nemokiu. Kreditorių veiksmams gali būti tik dar labiau pabloginama juridinio asmens bei kitų kreditorių ar administratoriaus padėtis, o kaip minėta anksčiau, tai pasireiškia gautomis mažesnėmis pajamomis arba turtais, neturtiniais praradimais. Tačiau teisės doktrinoje yra ir kitų nuomonių dėl atsakomybės kilimo sąlygų pagal LR CK 2.50 str. 3 d. Civilinėje byloje BUAB „Saulėtekis“ p. I. K., L. M. ir R. P., Nr. 3K-3-604/2006, LAT konstatavo, kad kildinant atsakomybę pagal LR CK 2.50 str. 3 d. yra būtina ne tik „nustatyti neteisėtus veiksmus, bet ir žalos padarymo faktą bei priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos“¹²⁶. Atsižvelgiant į šį teismo išaiškinimą darytina išvada, jog atsakomybės kilimo sąlygos pagal LR CK 2.50 str. 3 d. iš esmės yra sutapatinamos su bendromis deliktinės atsakomybės taikymo sąlygomis. Šiai nuomonei pritaria ir kiti autoriai, teigdami, kad „juridinio asmens dalyvio atsakomybė kyla esant šioms sąlygoms: žalai (juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės), neteisėtiems veiksams (dalyvis elgiasi nesąžiningai), priežastiniam ryšiui tarp žalos ir neteisėtų veiksmų bei kaltei“¹²⁷. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog kreditoriai, dėl nepagrįstais sprendimais padarytos žalos, gali būti laikomi atsakingais pagal LR CK 2.50 str. 3 d. įrodžius aukščiau minėtas bendrąsias deliktinei atsakomybei būdingas sąlygas.

Tačiau, vadovaujantis šiuo požiūriu, vėlgi yra susiduriama su problema įrodinėjant kreditorių atsakomybės kilimui būtinas sąlygas. „Civilinė atsakomybė gali atsirasti ir būti taikoma tik tada, kai nustatoma, kad asmuo padarė neteisėtus veiksmus“¹²⁸, o „Neteisėti veiksmai teisėje suprantami kaip teisei prieštaraujantys ar teisinę pareigą pažeidžiantys veiksmai“¹²⁹. Kreditoriaus atžvilgiu neteisėti veiksmai pasireiškia neteisėtų sprendimų priėmimu kreditorių susirinkime ar komitete. Sprendimas laikomas neteisėtu, kai yra priimamas pažeidžiant imperatyviasias teisės normas (nesilaikyta LR ĮBĮ ir „kreditorių susirinkimo nustatytos susirinkimo sušaukimo tvarkos,

¹²⁴ UAB „Mitnija“ p. UAB „Nigema“ ir kitus, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2014, Nr. 3K-3-389/2014).

¹²⁵ UAB „Alaja ir ko“ p. K. A., V. A., Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2008, Nr. 3K-3-509/2008).

¹²⁶ B UAB „Saulėtekis“ p. I. K., L. M. ir R. P., Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2006, Nr. 3K-3-604/2006).

¹²⁷ J. Kiršienė ir kiti, *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas. Vadovėlis* (Vilnius, Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004), p. 164.

¹²⁸ K. J. J. p. J. B. ir V. K., Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2006, Nr. 3K-7-266/2006).

¹²⁹ AB „Klaipėdos smeltė“ p. UAB „Birių krovinių terminalas, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2008, Nr. 3K-3-73/2008).

kreditorių dalyvavimo (kvorumo) tvarkos, darbotvarkės klausimų nagrinėjimo tvarkos, balsavimo ir nutarimų priėmimo tvarkos¹³⁰), ar prieštaraujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams¹³¹. Tačiau kreditoriams priėmus sprendimą, kad ir koks jis būtų, jis bus laikomas kreditorių valios išraiška, o kaip minėta anksčiau, sprendimas pats savaime nesąlygoja žalos atsiradimo, žala kyla bankroto administratoriui vykdant kreditorių priimtus sprendimus. Šiuo atveju sprendimų vykdymo kompetencija LR ĮBĮ yra numatyta tik bankroto administratoriui, kurio pareigos yra nedeleguotinos jokiems kitiems subjektams. Pagal LR teismų praktiką kreditorių susirinkimas ar komitetas „neturi teisės įsiterpti į administratoriaus kompetenciją, kuri įstatymu yra priskirta jam, o ne kreditorių susirinkimui“¹³². Tai pagrindžia ir tai, kad nei kreditoriai nei jų sudaromi savivaldos organai nėra laikomi juridinio asmens valdymo organais, o tai reiškia jog jie neatlieka tiesioginės valdymo funkcijos.

Lyginant su akcinės bendrovės akcininkais, šiems, pagal teismų praktiką, atsakomybė pagal LR CK 2.50 str. 3 d. yra taikoma tada, kai jie savo veiksmais faktiškai atlieka juridinio asmens valdymo funkcijas¹³³. Šiai nuomonei pritaria ir kiti autoriai, kaip pavyzdžiui prof. dr. J. Kiršienė bei doc. dr. A. Tikniūtė, kurios ilgą laiką nagrinėja juridinio asmens organų atsakomybės taikymą. Šios autorės moksliniuose darbuose pateikia kontroliuojančio dalyvio sąvoką¹³⁴, kuri reiškia, jog akcininkas dėl savo dominuojančios padėties faktiškai atlieka valdymo organams priskiriamas funkcijas, o tai gali pasireikšti kai juridiniame asmenyje yra vienas akcininkas, kuris iš esmės veikia *ultra vires* arba tada, kai akcininkas yra laikomas *de facto*¹³⁵ vadovu. Tokia situacija yra matoma ir akcininkų atsakomybės taikymo klausimu besiformuojančioje LR teismų praktikoje. Apžvelgus jurisprudenciją darytina išvada, jog atsakomybė yra taikoma tik tiems akcininkams, kurie faktiškai atlieka valdymo funkcijas¹³⁶. Atsižvelgiant į tai, įrodyti deliktinės atsakomybės taikymo sąlygas dėl kreditorių priimtais sprendimais kilusios žalos yra praktiškai neįmanoma. Net ir pripažinus jog kreditoriai priėmė neteisėtus sprendimus dėl kurių vykdymo kilo žala, tarp šių veiksmų nebūtų susidaręs priežastinis ryšys, kadangi žalą sąlygojo ne kreditorių priimti sprendimai, bet sprendimų įvykdymas.

Iš aptartų aplinkybių darytina išvada, jog vien nepagrįstų ar neteisėtų sprendimų priėmimas nesąlygoja kreditorių civilinės atsakomybės, kadangi pačių sprendimų vykdymas yra kontroliuojamas išimtinai bankroto administratoriaus, kuris be kita ko yra laikomas vienasmeniu bankrutuojančio

¹³⁰ Žr. išnašą 35: *Kreditorių susirinkimas ir kreditorių komitetas, jų kompetencija ir nutarimų priėmimo tvarka*.

¹³¹ *VMI prie LR FM p. B UAB „Šiltrema“*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2010, Nr. 3K-3-486/2010).

¹³² Žr. išnašą 54: K. B. ir I. J. p. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“, J. J., I. J.

¹³³ J. Kiršienė, A. Tikniūtė, „Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?“, *Jurisprudencija* (2004, t. 55(47)), p. 36.

¹³⁴ Žr. išnašą 2: J. Kiršienė, A. Tilindytė, p. 76.

¹³⁵ Gintarė Jakuntavičiūtė, *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė* (daktaro disertacija, Vilnius, MRU, 2012), p. 50.

¹³⁶ Plačiau žr. *B UAB „Artemsa“ p. A. P.*, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2A-794/2012).

juridinio asmens valdymo organu. Nei kreditoriai nei kreditorių sudaromi savivaldos organai nėra laikomi subjektais atliekančiais bankrutuojančio juridinio asmens valdymo funkcijas ar apskritai laikomi tinkamu subjektu galinčiu jas atlikti. Būtent dėl šios priežasties kildinti bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių atsakomybę, dėl jų priimamų sprendimų kreditorių susirinkimuose ar komitetuose, pagal bendrąsias deliktinės atsakomybės sąlygas yra praktiškai neįmanoma, kadangi bankroto administratorius yra subjektas laikomas atsakingu dėl sprendimų vykdymo kilusių pasekmių.

Priartėti prie kreditorių atsakomybės galima tik tuo atveju, kai kreditoriai iš esmės atlieka priešingus teisei veiksmus ar akivaizdžiai piktnaudžiauja jiems suteiktomis procesinėmis teisėmis ir taip sąlygoja žalos atsiradimą.

3.4. Kreditorių piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis

Draudimas piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis yra įtvirtintas LR įstatymuose. LR CPK 7 str. 2 d. yra imperatyviai nurodyta, jog byloje dalyvaujantys asmenys privalo elgtis sąžiningai bei nepiktnaudžiauti jiems suteiktomis procesinėmis teisėmis¹³⁷. Pagal LR CPK 95 str. 1 d. nuostatas, dalyvaujantis byloje asmuo gali būti pripažįstamas piktnaudžiaujančiu, jei jis sąmoningai veikė prieš teisingą ir grietą bylos išnagrinėjimą. „Teismų praktikoje pripažįstama, kad įstatyme nustatytos teisės įgyvendinimas gali būti laikomas piktnaudžiavimu tik išimtiniais atvejais, kai tokia teise akivaizdžiai naudojamosi ne pagal jos paskirtį“¹³⁸. Akivaizdu jog šis draudimas *expressis verbis* taikomas ir bankroto procese esantiems kreditoriams, nes kreditorius, įgyvendindamas jam suteiktas teises dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir ginti savo reikalavimus, privalo laikytis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principų, nepažeisti bankrutuojančios įmonės ir kitų kreditorių teisėtų interesų, taip pat teismai nustato „pareigą kreditoriui elgtis apdairiai, domėtis procesu ir nepiktnaudžiauti savo teisėmis“¹³⁹. Tačiau bankroto praktikoje vis tik yra susiduriama su kreditorių piktnaudžiavimu, deja teismų praktikos šiuo klausimu nėra gausu.

Vienas dažniausių praktikoje pasitaikančių kreditorių piktnaudžiavimo atvejų yra kreipimasis dėl bankroto bylos skolininkui iškelimo. Dažnai tokie prašymai būna nepagrįsti¹⁴⁰ ar teikiami neišnaudojant visų galimų procesinių priemonių. Kreditoriams piktnaudžiaujant procesu ir nepagrįstai keliant skolininkui bankroto bylą, teismai pripažįsta kreditorius atsakingais ir skiria kreditoriams pinigines baudas.

Taip pat kreditorių piktnaudžiavimas gali pasireikšti ir kreditoriams priimant sprendimus per jų kolegialius organus. Kaip pavyzdžiui: vienoje iš bylų Šiaulių apygardos teismas tenkino bankrutavusios A. V. įmonės bankroto administratoriaus KB „Jonas ir sūnūs“ prašymą, ir skyrė

¹³⁷ Žr. išnašą 49: Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 7 str. 2 d.

¹³⁸ Z. V. p. B UAB „FF lizingas“, Lietuvos apeliacinis teismas (2015, Nr. 2-337-943/2015).

¹³⁹ AB „SEB bankas“ p. B UAB „Domus Palanga“, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-294/2012).

¹⁴⁰ UAB „Lamberta“ p. UAB „Vitės valdos“, Lietuvos apeliacinis teismas (2010, nr. 2-1248/2010).

įmonės kreditoriams Ž. V., G. V. ir A. K. baudas už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis. Byloje nustatyta, kad:

„bankrutavusios įmonės bankroto procedūros tęsiasi jau beveik trejus metus, surengta 16 kreditorių susirinkimų, tačiau AB Šiaulių bankui įkeisto turto niekaip nepavyksta parduoti, išimtinai dėl to, kad kreditorių susirinkimuose nusprendžiama turtą pardavinėti nerealiomis kainomis, kurios beveik 2 kartus viršija nepriklausomo turto vertintojo UAB „Ober-Haus“ nustatytą turto rinkos vertę ir kurios kreditorių susirinkime yra patvirtinamos, balsuojant „už“ išskirtinai kreditoriams Ž. V., G. V. ir A. K., nes jie turi balsų daugumą, t. y. 56,61 proc. balsų. Minėti kreditoriai yra susiję su bankrutavusios įmonės savininku A. V., nes yra ne bankrutavusios A. V. įmonės, o paties įmonės savininko A. V. kreditoriai. Teismas pasisakė, jog kreditoriai Ž. V., G. V. ir A. K., turėdami kreditorių balsų daugumą ir piktnaudžiaudami šia padėtimi, ilgą laiką vilkino bankroto procesą ... t. y. realiai žinodami, kad pagal jų siūlomą kainą turtas varžytinėse jau eilę kartų yra neparduodamas ir, nepriklausomai nuo šio turto įvertinimo ... sistemingai siūlydavo bei priimdavo nutarimus bankrutavusios A. V. IĮ turtą parduoti nerealiai didele kaina arba kitaip trukdė visuotiniam kreditorių susirinkimui priimti nutarimus dėl turto pardavimo kainos ir tvarkos, akivaizdžiai žinodami, kad turtas yra neapdraustas ir gali būti sunaikintas, t. y. elgdamiesi priešingai bankrutavusios įmonės ir kitų kreditorių interesams, balsavo „prieš“ kitų kreditorių valią ir „prieš“ visus siūlomus bankroto administratoriaus nutarimų projektus dėl turto pardavimo kainos ir tvarkos nustatymo“¹⁴¹.

Atsižvelgiant į tai, teismas minėtiems kreditoriams už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis skyrė 1.000 Lt (289,62 €) dydžio baudas, 1/2 dalį šios baudos skiriant bankrutavusiai įmonei. Iš bylos aplinkybių matyti, jog kreditoriams vilkinant įmonės turto pardavimo procesą, bloginamas administratoriaus veiklos rodiklis, ilgėja bankroto procedūra, pažeidžiamas operatyvumo ir efektyvumo principas, mažėja parduodamo turto kainos. Net ir bankroto administratoriui apskundus kreditoriaus sprendimą, kuris neatitinka protingumo principo, bankroto procedūra užsitęsia. Lyginant su akcinės bendrovės akcininkais, vėlgi yra matomas atitikmuo, kadangi pagal nusistovėjusią LR teismų praktiką „balsų daugumą turinčio akcininko įtaka bendrovės veiklai yra lemiamą, toks akcininkas privalo užtikrinti, kad priimti sprendimai bus naudingi ne tik jam, bet ir bendrovei bei smulkiesiems akcininkams. Jeigu priimtas sprendimas tenkina tik didžiojo akcininko interesus, atsiranda pagrindas spręsti dėl piktnaudžiavimo akcininko teisėmis“¹⁴².

Dėl kreditorių piktnaudžiavimo yra patiriama turtinė žala, tačiau apibendrinant teismų praktiką matyti, jog už kreditorių piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, teismai vadovaudamiesi LR CPK 95 str. 2 d., kreditoriams skiria privačias baudas. Tokia teismo skiriama bauda gali būti

¹⁴¹ Bankrutavusios A.V. įmonės bankroto administratorius KB „Jonas ir sūnūs“ p. Ž. V., G. V. ir A. K., Šiaulių apygardos teismas (2014, Nr. B2-685-154/2014).

¹⁴² „Plass Investments Limited“ p. V. J. ir kitus, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2015, Nr. 3K-3-66/2015).

suprantama kaip atsakomybės priemonė skirta „iš dalies kompensuoti nukentėjusiajai šaliai padarytą žalą, nubausti piktnaudžiaujančią procesą šalį ir atgrasyti ją bei kitus potencialius piktnaudžiautojus nuo panašių veiksmų ateityje“¹⁴³, tačiau tai yra išskirtinai „procesinio, o ne materialinio teisinio pobūdžio atsakomybės priemonė“¹⁴⁴. Būtent dėl to privačios baudos skyrimo priemonė yra gana efektyvi, kadangi prašant teismo skirti kreditoriui baudą dėl piktnaudžiavimo, nėra „reikalaujama preciziško nuostolių, priežastinio ryšio tarp jų ir neteisėtų veiksmų įrodinėjimo“¹⁴⁵.

Nepaisant to, baudos skyrimo atveju nebūtinai yra padengiami visi dėl piktnaudžiavimo atsiradę nuostoliai, o pilnas kilusios žalos atlyginimas yra būdingas tik civilinei materialinei atsakomybei. V. Valančiaus bei A. Brazdeikio nuomone „privačios baudos skyrimas nėra deliktinės civilinės atsakomybės taikymas“¹⁴⁶, todėl baudos skyrimas pilnai neatskleidžia kreditorių atsakomybės taikymo problematikos.

LR CPK 95 straipsnyje įtvirtintas draudimas piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis numato ne tik baudos skyrimo galimybę, tačiau išskiria ir dėl piktnaudžiavimo kilusių nuostolių atlyginimą¹⁴⁷. A. Brazdeikio nuomone, „reikalavimas atlyginti nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu yra materialinės teisinės prigimties, o tai šiuo atveju lemia ir materialinį teisinį jo pobūdį“¹⁴⁸, o R. Simaičio nuomone „materialiuoju atžvilgiu atlyginimui už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis tiesiogiai taikomos [LR] CK normos, reglamentuojančios deliktinę civilinę atsakomybę“.¹⁴⁹ Analogiška situacija yra taikoma ir užsienio valstybių praktikoje – Vokietijoje, JAV, Anglijoje, Austrijoje, Belgijoje, Šveicarijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje „reikalavimo atlyginti nuostolius, patirtus dėl piktnaudžiavimo procesu, prigimtis yra materialinė teisė, jo esmė – deliktinės civilinės atsakomybės sritis“¹⁵⁰.

Atsižvelgiant į tai manytina, jog kreditoriai gali būti laikomi atsakingais ir tada, kai jų sprendimai yra priimami piktnaudžiaujant jiems suteiktomis procesinėmis teisėmis. Tačiau ir šiuo atveju yra susiduriama su bendrosiomis deliktinės atsakomybės sąlygomis, kurias įrodžius galima kildinti kreditorių materialinę atsakomybę. Kaip minėta anksčiau, dėl kreditorių teisinio subjektiškumo specifikos, praktikoje yra praktiškai neįmanoma įrodyti bendrųjų deliktinės atsakomybės sąlygų. Tačiau kiekvienu atveju nurodyti ar yra susidariusios bendrosios deliktinės atsakomybės kilimo sąlygos yra teismo prerogatyva.

¹⁴³ V. Valančius, A. Brazdeikis, „Kitoks požiūris į nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu“ *Jurisprudencija* (2011, 18(4)), p. 1478.

¹⁴⁴ Ten pat., p. 1477.

¹⁴⁵ Ten pat.

¹⁴⁶ Ten pat.

¹⁴⁷ Žr. išnašą 49: Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 95 str. 1 d.

¹⁴⁸ Aurimas Brazdeikis, „Reikalavimas atlyginti nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu“, *Teisė* (2010, ISSN 1392-1274), p. 132.

¹⁴⁹ Ten pat, p. 129.

¹⁵⁰ Ten pat.

IŠVADOS

1. Kreditorių priimamai sprendimai turi didžiulę įtaką bankrutuojančio juridinio asmens bankroto procesui, tačiau kreditorių galios priimant sprendimus nėra absoliučios, kadangi kreditoriai negali atlikti bankroto administratoriaus kompetencijai priskirtų pareigų. Kreditorių sprendimai gali būti vykdomi tik bankroto administratoriaus, kuris be kita ko privalo juos vertinti teisės normų aspektu, atsižvelgti į sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, o esant pažeidimams skųsti teismui.

2. Bankroto administratorius, dėl jam keliamų padidintos atsakomybės standartų, yra laikomas atsakingu dėl kreditorių priimamų nutarimų vykdymo kilusių pasekmių. Bankroto administratoriui yra suteikiamos teisės skųsti kreditorių nutarimus ar taikyti laikinąsias apsaugos priemonės siekiant išvengti neigiamų padarinių dėl kreditorių nutarimų vykdymo.

3. Kreditorių sprendimus ribojančių aplinkybių pažeidimai nesąlygoja atsakomybės juos priėmusiems subjektams. Tai sąlygoja tik konkrečių sprendimų apskundimo ir panaikinimo galimybę.

4. Bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriai kaip ir akcinės bendrovės akcininkai, nėra laikomi juridinio asmens valdymo organais, šie subjektai neturi fiduciarinių pareigų bankrutuojančiam juridiniam asmeniui, todėl ir atsakomybė subjektams negali būti kildinama pagal LR CK 2.87 str. 7 d.

5. Kreditoriai gali būti prilyginami juridinio asmens dalyviams ir laikomi materialiai atsakingais pagal LR CK 2.50 str 2 d. nustačius bendrąsias deliktinės atsakomybės kilimo sąlygas. Tačiau ši galimybė yra tik teorinė, kadangi praktikoje įrodyti visų deliktinei atsakomybei būdingų sąlygų yra neįmanoma, būtent dėl to, kad nei kreditoriai nei kreditorių savivaldos organai neatlieka bankrutuojančio juridinio asmens valdymo funkcijų. Šias funkcijas išimtinai atlieka tik bankroto administratorius, kuris be kita ko yra laikomas atsakingu už nepagrįstų kreditorių sprendimų vykdymo pasekmes.

6. Kreditoriai bankroto procese gali būti pripažinti atsakingais tik tuo atveju kai teismas nustato, jog kreditoriai atlikdami tam tikrus veiksmus piktnaudžiauja savo procesinėmis teisėmis. Tokiu atveju įstatymas numato galimybę kreiptis į teismą dėl baudos skyrimo kreditoriams, kurios ½ dalis, kaip kompensacija už patirtus nuostolius atitenka bankrutuojančiam juridiniam asmeniui. Tačiau tai yra išskirtinai procesinio, o ne materialinio pobūdžio atsakomybės priemonė.

Atlikus šį tyrimą galima teigti, jog darbo pradžioje iškelta hipotezė - bankrutuojančio juridinio asmens kreditoriai dėl priimtų nepagrįstų bei žalingų sprendimų kreditorių susirinkimuose ar komitetuose, gali būti laikomi atsakingais ir privalo atlyginti kilusią žalą iš savo asmeninio turto – buvo patvirtinta iš dalies.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Specialioji literatūra

1. A. Brazdeikis, „Reikalavimas atlyginti nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu“, *Teisė* (2010, ISSN 1392-1274).
2. Gintarė Jakuntavičiūtė, *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė* (daktaro disertacija, Vilnius, MRU, 2012).
3. J. Crowe, „Does Control Make a Difference? The Moral Foundations of Shareholder Liability for Corporate Wrongs“, *The modern law review* (2012, Vol.75, No 2).
4. J. Kiršienė, A. Tikniūtė, „Civilinė akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles“, *Jurisprudencija* (2004, t. 55(47)).
5. J. Kiršienė ir kiti, *Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas. Vadovėlis* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004).
6. J. Kiršienė, A. Tikniūtė, „Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?“, *Jurisprudencija* (2004, t. 55(47)).
7. K. Thor Lundgren, „Liability of a Creditor in Control Relationship with its Debtor“ *Marquette Law Review* (1984, Vol. 67).
8. Lina Mikalonienė, „Subsidiari akcininko atsakomybė“ *Teisė* (2010, 76, ISSN 1392-1274).
9. Michael L. Cook, *Bankruptcy Litigation Manual* (USA: Wolters Kluwer, 2014).
10. M. Banytė, V. Bitė, „Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų negaliojimo pagrindai: bendra apžvalga“, *Jurisprudencija* (2013, 20(1)).
11. Margaret Hambrecht Douglas-Hamilton, „Creditor Liabilities Resulting from Improper Interference with the Management of a Financially Troubled Debtor“, *The Business Lawyer* (1975).
12. Roger LeRoy Miller & Frank B. Cross, *The legal environment today, Eight Edition* (USA: Cengage Learning, 2012).
13. R. Joskaudienė, *Kreditoriaus teisių užtikrinimo ir gynimo būdai* (Vilnius: Eugrimas, 2012).
14. R. Norkus, E. Sinkevičius, „Nemokumo procedūrų ir komercinio arbitražo suderinamumo klausimai“, *Jurisprudencija* (2012, t. 19(4)).
15. S. Kavalnė ir kiti, *Bankroto teisė. Pirmoji knyga* (Vilnius: Justitia, 2009).
16. T. Birmontienė ir kiti, *Lietuvos konstitucinė teisė. Antrasis leidimas* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002).
17. V. Mikuckienė, „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese“, *Jurisprudencija* (2005, t. 77(69)).

18. V. Mikuckienė, „Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto bylose“, *Socialinių mokslų studijos* (2009, ISSN 2029-2244).
19. Dr. V. Višinskis, „Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios individualios (personalinės) įmonės ir jos savininko“, *Jurisprudencija* (2005, t. 59(61)).
20. V. Valančius, A. Brazdeikis, „Kitoks požiūris į nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu“ *Jurisprudencija* (2011, t. 18(4)).

Norminė literatūra

Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas (2001 m. kovo 20 d. Nr. IX-216).
2. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864).
3. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas (2002 m. vasario 28 d. Nr. IX-743).
4. Lietuvos Respublikos restruktūrizavimo įstatymas (2010 m. liepos 2 d. Nr. XI-978).

Kita:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ patvirtinta apžvalga „Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga“ (Teismų praktika. 2001. Nr. 16.).
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, Europos Konstitucinių Teismų Konferencijos XIV kongresui parengtas nacionalinis pranešimas (Vilnius, 2007).
3. Tarybos reglamentas dėl bankroto bylų (EB) (2000 m. gegužės 29 d., Nr. 1346/2000).
4. Dutch Bankruptcy Act, Chapter 1, Article 1 <<http://www.dutchcivillaw.com/legislation/bankruptcyact011.htm>> [aplankyta 2015 04 19].
5. German Insolvency Statute, Part one, Section 1 <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html#p0008> [aplankyta 2015 04 19].
6. U.S. Code, Title 11, Subchapter IV, 362 <<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11/362>> [aplankyta 2014 04 15].

Teismų praktika

Lietuvos teismų praktika:

1. BUAB „Ingero“ p. Nordea Bank Finland Plc, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2014, Nr. 3K-3-16/2014).
2. R. K. p. B AB „Snoras“, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-221/2011).

3. *Vilniaus miesto savivaldybė p. B UAB „Respublikinis knygų centras“*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2012, Nr. 3K-3-48/2012).
4. *BAB „Vievio paukštynas“ p. UAB SPBI ir kitus*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2015, Nr. 3K-3-56/2015).
5. *BUAB „GRATUS“ p. UAB „ALLA MODA“ ir kiti*, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-570/2012).
6. *R. J. p. BŽŪB „Agroma“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-1018/2012).
7. *UAB „Mitnija“ p. E. R., V. G.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2014, Nr. 3K-7-124/2014).
8. *S. A. v. AB „Mažeikių nafta ir kitus.“*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2003, Nr. 3K-3-650/2003).
9. *K. B. ir I. J. p. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“, J. J., I. J.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2010, Nr. 3K-3-508/2010).
10. *B UAB „Metaplast Vilnius“ p. UAB „Ruukki Lietuva“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-1727/2011).
11. *L. K. individuali įmonė „Talka“ p. UAB „Skirnuva“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-367/2011).
12. *UAB „Medicinos bankas“ p. B UAB „Netimpex“*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2013, Nr. 3K-3-615/2013).
13. *V. T. p. B UAB „Šiekštelis“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-332/2012).
14. *Casterbridge Inc. p. R. A., BUAB „Vilniaus sadutė“ ir kitus*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2014, Nr. 3K-3-280/2014).
15. *UAB „Medicinos bankas“ p. BUAB „Eksterjero centras“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-509/2011).
16. *UAB „Skirnuva“ p. V.K.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2013, Nr. 3K-3-477/2011).
17. *VMI prie LR FM p. B UAB „Šiltrema“*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2010, Nr. 3K-3-486/2010).
18. *UAB „Panevėžio spaustuvė“ p. B UAB „Idėjų oazė“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2011- Nr. 2-1566/2011).
19. *L. Ž. p. BUAB „Litporta“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-349/2012).
20. *BUAB „Techninis modelis“ p. Nordea Bank Plc Finland*, Lietuvos apeliacinis teismas (2010, Nr. 2-852/2010).
21. *UAB „Vevira“ p. UAB „Revi“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2006, Nr. 2-541/2006).
22. *UAB „Vilniaus Akropolis“ ir kiti p. B IĮ „Džinsai“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2006, Nr. 2-425/2006).
23. *UAB „Arevita“ p. UAB „Ranga IV“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-379/2011).

24. *DNB bankas p. A. Š. ir kitus*, Lietuvos apeliacinis teismas (2014, Nr. 2-681/2014).
25. *Klaipėdos apygardos prokuratūra p. S.A.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2007, Nr. 2K-P-429/2007).
26. *AB „Swedbank“ p. B. J.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2013, Nr. 3K-3-38/2013).
27. *UAB „Eksena“ p. BUAB „Panevėžio balsas“*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2009, Nr. 3K-3-244/2009).
28. *Egidijus Aleksandras Lementauskas p. Juozą Šukį*, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (2001, Nr. 3K-3-519/2001).
29. *BUAB „Alvertonas“ p. I. S., R. P. ir kitus*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2009, Nr. 3K-3-329/2009).
30. *J. A. p. BUAB „Respublikinis knygų centras“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2011, Nr. 2-502/2011).
31. *B UAB „Barklita“ p. G. B., J. G.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2009, Nr. 3K-3-528/2009).
32. *UAB „Mitnija“ p. UAB „Nigema“ ir kitus*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2014, Nr. 3K-3-389/2014).
33. *UAB „Alaja ir ko“ p. K. A., V. A.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2008, Nr. 3K-3-509/2008).
34. *B UAB „Saulėtekis“ p. I. K., L. M. ir R. P.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2006, Nr. 3K-3-604/2006).
35. *Bankrutavusios A.V. įmonės bankroto administratorius KB „Jonas ir sūnūs“ p. Ž. V., G. V. ir A. K.*, Šiaulių apygardos teismas (2014, Nr. B2-685-154/2014).
36. *K. J. J. p. J. B. ir V. K.*, Lietuvos aukščiausiasis teismas (2006, Nr. 3K-7-266/2006).
37. *AB „Klaipėdos smeltė“ p. UAB „Birių krovinių terminalas“*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2008, Nr. 3K-3-73/2008).
38. *AB „SEB bankas“ p. B UAB „Domus Palanga“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2-294/2012).
39. *B UAB „Artemsa“ p. A. P.*, Lietuvos apeliacinis teismas (2012, Nr. 2A-794/2012).
40. *UAB „Lamberta“ p. UAB „Vitės valdos“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2010, nr. 2-1248/2010).
41. *Z. V. p. B UAB „FF lizingas“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2015, Nr. 2-337-943/2015).
42. *„Plass Investments Limited“ p. V. J. ir kitus*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2015, Nr. 3K-3-66/2015).
43. *VĮ „Verslo energija“ p. UAB „Project Management Lithuania“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2015, Nr. 2-529,178/2015).

44. *DNB bankas p. B UAB „Gertauta“*, Lietuvos apeliacinis teismas (2010, Nr. 2-947/2010).
45. *BAB „Vievio paukštynas“ p. UAB SPBI ir kitus*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas (2015, Nr. 3K-3-56-421/2015).

Internetiniai šaltiniai

1. *Automatic Stay: Violations and Creditor Consequences* <<http://bankruptcy.lawyers.com/consumer-bankruptcy/automatic-stay-violations-and-creditor-consequences.html>> [aplankyta 2015 04 12].
2. *Bankruptcy – The Automatic Stay* <<http://www.bfdlawyers.com/bankruptcy-the-automatic-stay/>> [aplankyta 2015 04 12].
3. Generalinis advokatas Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer, *išvada byloje C-339/07, 2008* <http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=LT&docid=66608> [2015 04 11].
4. *Įmonės bankroto proceso inicijavimas* <<http://www.bankrotodep.lt/Doc/tekstas1.pdf>> [2015 04 19].
5. *Įmonės bankroto procesas nuo bankroto bylos įmonei iškėlimo iki pirmojo kreditorių susirinkimo sušaukimo* <<http://www.bankrotodep.lt/Doc/tekstas2.pdf>> [aplankyta 2015 04 13].
6. *Kreditorių susirinkimas ir kreditorių komitetas, jų kompetencija ir nutarimų priėmimo tvarka* <<http://www.bankrotodep.lt/Doc/tekstas6.pdf>> [aplankyta 2015 04 19].
7. *UAB akcininkų civilinė atsakomybė* <<http://www.lcpc.lt/uab-akcininku-atsakomybe.html>> [aplankyta 2015 03 15].